

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Europa inwestująca w obszary wiejskie.

EWALUACJA ZEWNĘTRZNA
STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO
KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ
STOWARZYSZENIA WZGÓRZA DALKOWSKIE

Fundacja na rzecz Collegium Polonicum

SŁUBICE 2022

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania

Stowarzyszenie Wzgórza Dalkowskie w ramach swojej działalności statutowej prowadzi szereg zadań, które mają na celu m.in.:

- 1) Przyczynianie się do tworzenia optymalnych warunków dla rozwoju społecznego i gospodarczego na terenie gmin zrzeszonych.
- 2) Promowanie gmin zrzeszonych.
- 3) Wspieranie inicjatyw zmierzających do tworzenia infrastruktury technicznej i społecznej na terenie gmin zrzeszonych, służącej zrównoważonemu rozwojowi obszaru działania.
- 4) Działalność na rzecz zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Głównym zadaniem LGD jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju w obszarze rozwoju nie tylko przedsiębiorczości, ale również infrastruktury na terenie gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia, tj. gmin Brzeźnica, Bytom Odrzański, Gaworzyce, Grębocice, Jerzmanowa, Kożuchów, Niegostawice, Nowe Miasteczko, Otyń, Polkowice, Radwanice, Szprotawa i Żukowice. Wsparcie skierowane jest także na działania w obszarze kapitału społecznego oraz aktywizacji mieszkańców. W celu realizacji LSR, LGD współpracuje nie tylko ze swoimi członkami, ale również innymi podmiotami działającymi aktywnie na obszarze oddziaływania. Te działania przyczyniły się do zbudowania sieci współpracy pomiędzy gminami, jak również pomiędzy organizacjami pozarządowymi oraz osobami fizycznymi.

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wskazany został jeden cel ogólny - *Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020(23) r.*, do których przyporządkowano trzy cele szczegółowe. Sformułowano je opierając się o wyniki przeprowadzonej diagnozy, w tym identyfikację potrzeb poszczególnych grup interesariuszy podczas konsultacji społecznych. Cele szczegółowe:

- 1) Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.
- 2) Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.
- 3) Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23)r.

Wymagania w zakresie przygotowywania Lokalnych Strategii Rozwoju w okresie 2014-2020 przewidywały, iż co najmniej połowę środków finansowych należy przeznaczyć na działania związane z rozwojem przedsiębiorczości. Stąd też cele szczegółowe 3.1. i 3.2. skoncentrowane były na przedsięwzięciach związanych z tworzeniem i rozwojem firm. Ze względu na pozyskania tzw. bonusów LGD przeznaczyło na nie dodatkowe środki i jednocześnie zwiększyło wskaźniki.

Pozostałe cele szczegółowe nastawione były z jednej strony na zwiększenie aktywności społecznej, integrację społeczną, wzmacnianie roli organizacji pozarządowych, wspieranie inicjatyw oddolnych, a także promocję i wspieranie dziedzictwa kulturowego. Z drugiej strony na tworzenie i wzmacnianie infrastruktury w obszarze turystyki, rekreacji, kultury. W LSR trafnie założono, że skutecznym sposobem na integrację środowiska jest dobrze przygotowana infrastruktura społeczna, a także wspieranie inicjatyw kulturalno-społecznych, edukacyjnych, rekreacyjnych, przyrodniczych czy sportowych. Realizacja tego przedsięwzięcia pomogła w zniwelowaniu zdiagnozowanej słabej strony jaką był niski poziom zaangażowania społecznego w działania na rzecz innych i rozwiązywanie problemów wsi. Przedsięwzięcia zrealizowano z powodzeniem, większość zaplanowanych wskaźników została osiągnięta, pomimo trudności jakie pojawiły się w związku z pandemią COVID-19.

Wartości docelowe wskaźników, jakie mają zostać osiągnięte dzięki realizacji LSR zostały określone proporcjonalnie, racjonalnie i efektywnie do planowanej wielkości zaangażowania środków z PROW 2014-2020. Przedsięwzięcia realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru, odpowiadają na potrzeby społeczności i przyczyniają się do jego wzmacniania.

Realizacja finansowa oraz rzeczowa przebiegła zgodnie z planem, przy czym należy mieć na uwadze, że LGD niejednokrotnie dokonywało zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju oraz jej załącznikach – Planie Działania czy Budżecie, aby dostosować realizację LSR do zmieniającej się rzeczywistości. W Raporcie zamieszczono dane z ostatniego zamkniętego roku sprawozdawczego tj. 2021. Natomiast zweryfikowano także postęp realizacji wskaźników do końca października 2022r. Dane z postępu finansowego potwierdzają, że większość strategii jest już zrealizowana. Pozostałe przedsięwzięcia postępują zgodnie z przyjętymi harmonogramami.

W realizowanej LSR grupę defaworyzowaną stanowiły osoby bezrobotne, osoby do 35 roku życia i po 50+ r.ż. W ramach LSR, na podstawie przeprowadzonej diagnozy, zaplanowano interwencję minimalizującą negatywne skutki i odpowiadającą na potrzeby grup defaworyzowanych.

Stowarzyszenie Wzgórza Dalkowskie funkcjonuje prawidłowo. Pracownicy biura wykazują zaangażowanie w realizacji swoich zadań, są otwarci na współpracę i wsparcie beneficjentów. Zarówno sprawna obsługa, jak również zakres merytoryczny informacji przekazywanych podczas doradztwa zostały ocenione bardzo dobrze. Prawidłowo prowadzone są działania promocyjne. Społeczność lokalna jest skutecznie informowana o podejmowanych działaniach za pomocą różnych kanałów.

Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum – podmiot, który spełnia wymogi określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 10/1/2022 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie w/w Wytycznych. Ich zadaniem było zgromadzenie informacji na temat skuteczności, użyteczności i trwałości działań podejmowanych przez Lokalną Grupę Działania w celu wdrożenia Lokalnej Strategii Rozwoju.

2. Spis treści

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania	1
2. Spis treści.....	3
3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji	4
4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania	6
5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	7
5.1. Charakterystyka obszaru objętego Strategią Rozwoju Lokalnego.....	7
5.2. Główne założenia LSR	28
5.3. Stan wdrażania LSR	29
6. Ocena wdrażania LSR zawierająca odpowiedzi na pytania badawcze	49
7. Podsumowanie – wnioski i rekomendacje	62
8. Bibliografia.....	64
9. Spis tabel i wykresów	65
10. Aneksy tworzone w toku realizacji badania	67

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji

Przedmiotem badania, którego wyniki prezentowane są w niniejszym raporcie, była identyfikacja i ocena efektów realizacji STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ STOWARZYSZENIA WZGÓRZA DALKOWSKIE.

Badanie zostało przeprowadzone przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum – niezależny podmiot, który spełnia wymogi określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 10/1/2022 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie w/w Wytycznych. Ich zadaniem było zgromadzenie informacji na temat efektywności, skuteczności i adekwatności działań podejmowanych przez Lokalną Grupę Działania w celu wdrożenia Lokalnej Strategii Rozwoju. Skupiały się na wskazanych obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze. Zestaw pytań był wspólny dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie lubuskim, dzięki przyjętemu systemowi ewaluacji.

Obszary badań i przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - 1.1. Jaki jest stopień osiągnięcia celów ogólnych, szczegółowych i przypisanych do nich wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - 2.1. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - 2.2. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - 3.1. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - 3.2. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - 4.1. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - 4.2. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - 5.1. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - 5.2. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - 5.3. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
6. Innowacyjność
 - 6.1. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - 6.2. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

7. Projekty współpracy
 - 7.1. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażanych projektów współpracy?
 - 7.2. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - 8.1. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - 8.2. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - 8.3. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?
9. Ocena procesu wdrażania
 - 9.1. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
 - 9.2. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
 - 9.3. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
 - 9.4. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?
10. Wartość dodana podejścia LEADER
 - 10.1. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
 - 10.2. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
 - 10.3. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
 - 10.4. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Ocena działań przy pomocy ewaluacji możliwa jest pod różnymi kątami. Od wyboru kryteriów oceny zależy dobór metod badawczych, wybór źródeł danych oraz moment dokonywania pomiaru. Zgodnie ze standardami ewaluacji wyróżnia się następujące kryteria zasadne do stosowania w ewaluacji ex-post:

- *Efektywność – ocena poziomu „ekonomiczności” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów;*
- *Skuteczność – ocena stopnia, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.*
- *Adekwatność – stopień zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji.*
- *Trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie wpływu projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.*

Przyjęto, że w ramach niniejszej ewaluacji stosowane będą kryteria: **skuteczności, użyteczności i trwałości.**

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Opisywane badanie jest częścią większego projektu badawczego realizowanego przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum na zlecenie Lubuskiej Sieci LGD. Polega na zrealizowaniu monitoringu i ewaluacji według metodologii wspólnej dla wszystkich Lokalnych Grup Działania w województwie lubuskim, co umożliwia zbieranie danych porównywalnych w skali całego województwa.

Koncepcja metodologiczna badania, zaproponowana przez Wykonawcę, uwzględniła kluczową dla zapewnienia trafności i rzetelności prowadzonych działań badawczych zasadę triangulacji, rozumianą jako triangulację źródeł danych, metod badawczych, jak i triangulację perspektyw badawczych. Zgodnie z jej zasadą, aby zachować możliwie największy obiektywizm i rzetelność wyciąganych wniosków powinno dążyć się do zwielokrotnienia źródeł informacji dla każdego badanego aspektu. Triangulacja obejmuje zarówno aspekt źródeł informacji (narzędzia ilościowe, jakościowe, analiza danych zastanych) oraz triangulację badaczy (wyciąganie wniosków na podstawie tych samych danych przez kilka niezależnie pracujących osób), po czym konfrontacja tych wniosków. W ten sposób eliminowany jest efekt filtru wynikającego z doświadczeń i predyspozycji pojedynczych badaczy.

Analizy były realizowane w odniesieniu do następujących kryteriów ewaluacyjnych: skuteczność, użyteczność, trwałość. Każde z pytań badawczych było rozpatrywane pod kątem właściwego specyficznie pytania kryterium. W pierwszym etapie prac został przygotowany szczegółowy plan ewaluacji, uwzględniający specyfikę poszczególnych lokalnych grup działania i stosowane dotychczas narzędzia monitoringu, w tym arkusze Excel służące do agregacji danych możliwych do porównania również na poziomie województwa. W badaniu zastosowano zestaw technik badawczych i analitycznych, w tym:

1. Metody ilościowe:
 - 1.1. Ankiety elektroniczne dla beneficjentów wsparcia;
 - 1.2. Ankieta elektroniczna dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR.
2. Metody jakościowe:
 - 2.1. Grupowe wywiady pogłębione z beneficjentami i głównymi interesariuszami LGD;
 - 2.2. Wywiady indywidualne z pracownikami LGD.
3. Analiza danych zastanych:
 - 3.1. Strategia Rozwoju Lokalnego danego LGD;
 - 3.2. Dane GUS i inne statystyki publiczne odnoszące się do obszarów interwencji LSR;
 - 3.3. Strony internetowe LGD;
 - 3.4. Arkusze monitoringowe LGD;
 - 3.5. Wskaźniki agregowane przez LGD.
4. Benchmarking:
 - 4.1. Porównanie dynamiki kluczowych wskaźników GUS na terenach LGD z gminami, na terenie których LSR nie były wdrażane.

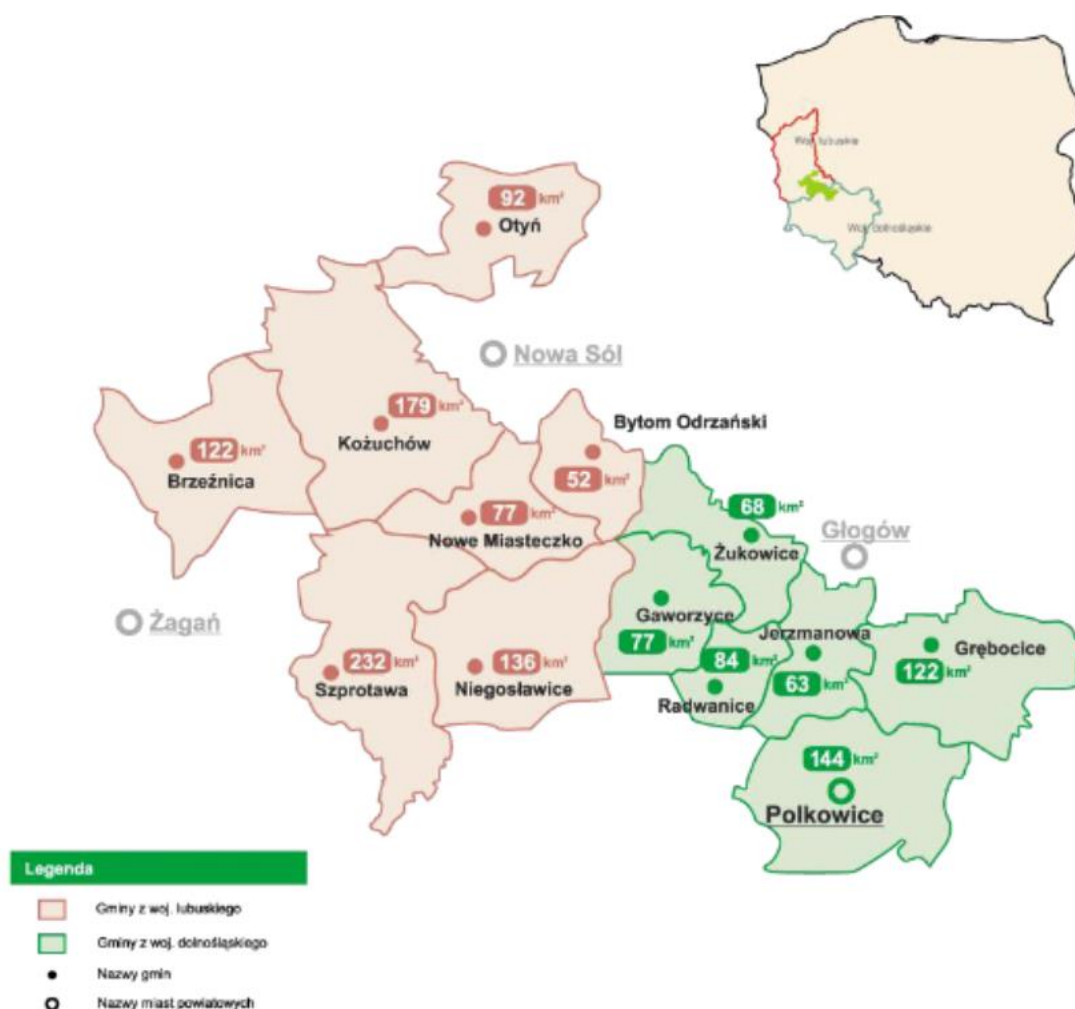
Szczegółowe informacje o metodyce badania zawarto w załączniku nr 1 do raportu.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Strategią Rozwoju Lokalnego

LGD Stowarzyszenie Wzgórza Dalkowskie zarejestrowane zostało w KRS 29 kwietnia 2015r., z inicjatywy przedstawicieli Fundacji Porozumienie Wzgórz Dalkowskich, która powstała w 2006 roku jako partnerstwo trójsektorowe na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Fundacja wniosła do nowoutworzonego stowarzyszenia swoje doświadczenie w podejściu i realizacji Programu Leader, a także zasoby ludzkie i rzeczowe.

LGD położone jest na terenie dwóch województw: dolnośląskiego i lubuskiego. Obszar Stowarzyszenia obejmuje swoim zasięgiem obszar 13 gmin, w tym 6 gmin położonych na terenie woj. dolnośląskiego - Gminy: Gaworzycy, Grębocice, Jerzmanowa, Radwanice, Żukowice i Polkowice oraz 7 gmin położonych na terenie woj. lubuskiego tj. gminy: Bytom Odrzański, Nowe Miasteczko, Koźuchów, Brzeźnica, Szprotawa, Niegosławice, Otyń. Mapa obszaru objętego LSR kształtuje się następująco:

Rysunek 1 Mapa obszaru objętego LSR, źródło: LSR

Lokalną Grupę Działania tworzy 57 członków zwyczajnych reprezentujący sektory: publiczny – 13 członków (22,81%), gospodarczy - 10 członków (17,54%), społeczny - 11 członków (19,30%), mieszkańcy - 23 członków (40,35%). Każda z reprezentowanych grup jest zainteresowana rozwojem obszaru LGD, gdyż skutkuje to polepszeniem jakości życia mieszkańców, zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej.

Łączna powierzchnia gmin wchodzących w skład LGD wynosi 1448 km². Szczegółowe dane dotyczące powierzchni gmin oraz liczby ich mieszkańców przedstawiono poniżej.

Tabela 1 Ludność i obszar gmin wchodzących w skład LGD

Województwo	Powiat	Gmina	Rodzaj gminy	Liczba mieszkańców	Powierzchnia (km ²)
Dolnośląskie	gólgowski	Jerzmanowa	wiejska	5 669	63
		Żukowice	wiejska	3 436	68
	polkowicki	Gaworzyce	wiejska	3 796	77
		Grębocice	wiejska	5 263	121
		Polkowice	wiejska	5 280	144
		Radwanice	wiejska	4 905	84
Lubuskie	nowosolski	Bytom Odrzański	miejsko-wiejska	5 142	52
		Kożuchów	miejsko-wiejska	15 411	179
		Nowe Miasteczko	miejsko-wiejska	5 064	77
		Otyń	wiejska (od 2018 miejsko-wiejska)	7 006	92
	żagański	Brzeźnica	miejsko-wiejska	3 520	122
		Niegostawice	wiejska	4 286	136
		Szprotawa	wiejska	19 479	232
Razem:				88 257	1448

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Ludność

Według danych LSR w 2013 obszar LGD zamieszkiwało 91 237 osób. W latach 2006 – 2013 następował systematyczny wzrost liczby mieszkańców obszaru LGD. W okresie 2014-2021 zanotowano jednak spadek. Ostatecznie na koniec 2021 roku liczba ta wyniosła 88 257. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy, zdecydowanie najliczniej zamieszkiwaną jest gmina

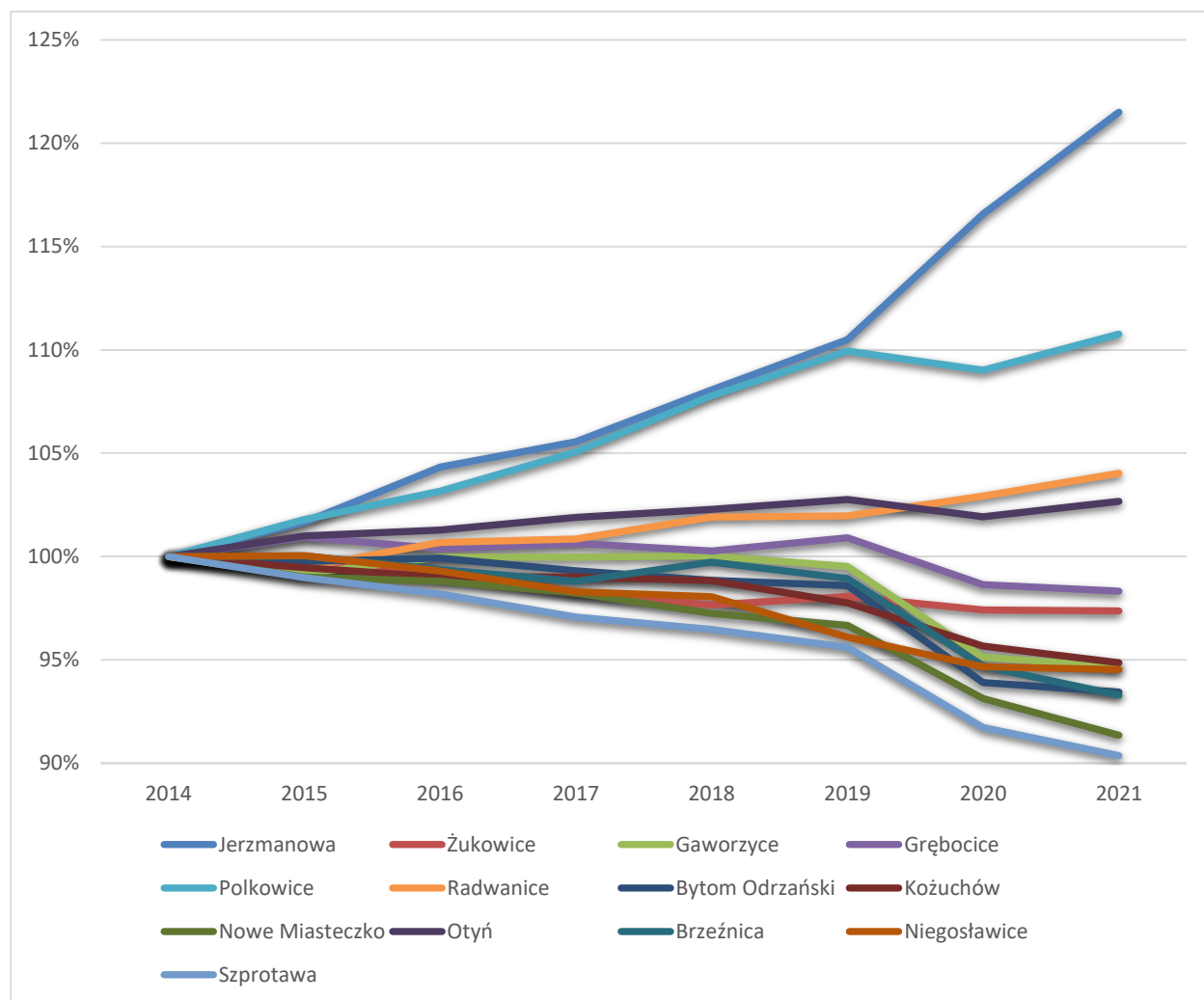
Szprotawa, a najmniejszą liczbę mieszkańców posiada Gmina Żukowice. Od 2014 r. na terenie większości gmin obserwujemy stały spadek liczby ludności, za wyjątkiem gmin Jerzmanowa i Polkowice (obszar wiejski), Otyń i Radwanice. Porównanie danych z lat 2014-21 pokazuje utrzymanie tendencji wzrostowej ludności w gminach otaczających miasto Głogów i Polkowice. Jest to wynik suburbanizacji - rozwoju infrastruktury, zabudowy mieszkaniowej, punktów handlowo-usługowych czy połączeń komunikacyjnych na obszarach podmiejskich, a w efekcie tworzenie tzw. miast-sypialni. Dane z poszczególnych gmin i dynamikę przyrostu oraz gęstość zaludnienia w 2021r. obrazuje tabela i wykres poniżej.

Tabela 2 Dynamika przyrostu ludności na obszarze LGD w latach 2014-2021

Gmina/rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Przyrost %	Gęstość zaludnienia (osoba/km ²)
Jerzmanowa	4 666	4 743	4 868	4 925	5 042	5 156	5 439	5 669	21.5%	89.98
Żukowice	3 529	3 516	3 498	3 467	3 446	3 461	3 438	3 436	-2.6%	50.53
Gaworzyce	4 010	3 977	4 009	4 009	4 011	3 991	3 815	3 796	-5.3%	49.30
Grębocice	5 353	5 403	5 374	5 387	5 367	5 402	5 280	5 263	-1.7%	43.50
Polkowice	4 767	4 852	4 918	5 008	5 138	5 241	5 197	5 280	10.8%	31.43
Radwanice	4 715	4 690	4 747	4 755	4 805	4 808	4 853	4 905	4.0%	58.39
Bytom Odrzański	5 503	5 490	5 499	5 465	5 440	5 426	5 168	5 142	-6.6%	98.88
Kozuchów	16 245	16 158	16 085	16 085	16 056	15 881	15 541	15 411	-5.1%	86.09
Nowe Miasteczko	5 543	5 488	5 477	5 445	5 391	5 358	5 162	5 064	-8.6%	65.77
Otyń	6 824	6 892	6 911	6 953	6 980	7 012	6 955	7 006	2.7%	76.15
Brzeźnica	3 773	3 774	3 749	3 728	3 763	3 733	3 573	3 520	-6.7%	28.85
Niegostawice	4 534	4 536	4 502	4 457	4 446	4 357	4 292	4 286	-5.5%	31.51
Szprotawa	21 555	21 335	21 164	20 925	20 795	20 610	19 771	19 479	-9.6%	83.60
RAZEM	113 575	113 389	113 326	113 113	113 167	112 922	110 312	109 887	-3.0%	59.96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

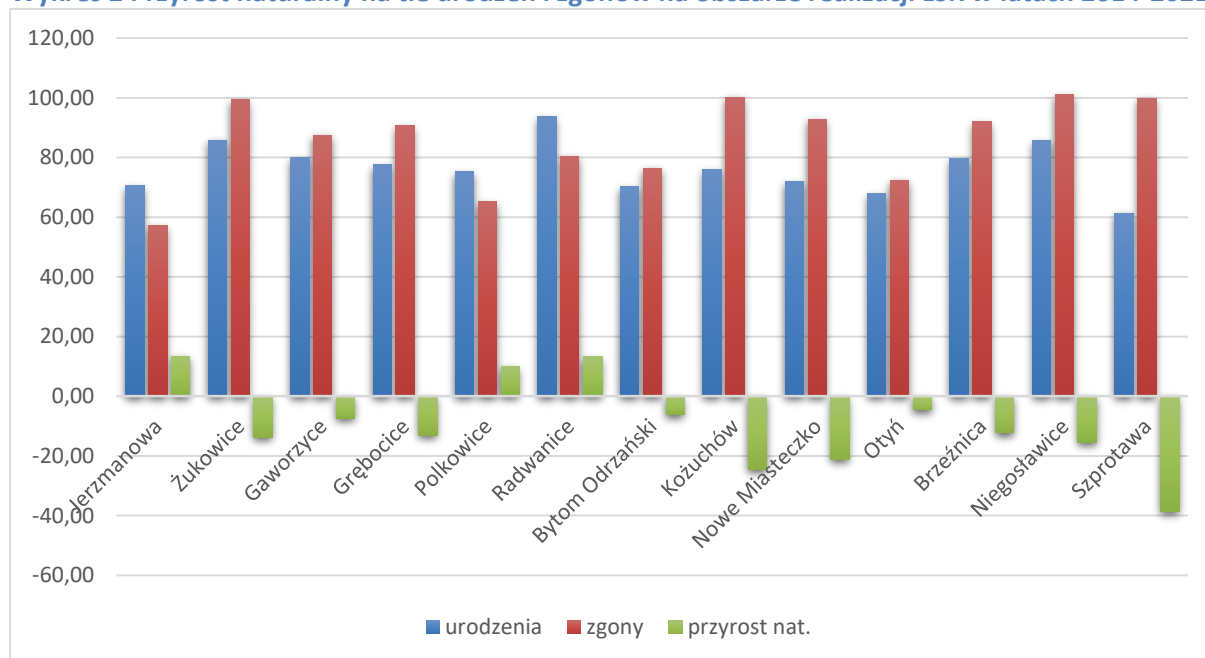
Wykres 1 Dynamika zmian ludności w latach 2014-2021 w gminach obszaru LSR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

W LSR wskazano, że w latach 2006-2013 spośród 13 badanych gmin LGD, 6 wykazywało ujemny przyrost naturalny. Były to gminy Kozuchów, Brzeźnica, Niegosławice, Szprotawa, Żukowice oraz Gaworzyce. Wskaźnik przyrostu naturalnego na obszarze oddziaływania LSR, kształtował się na poziomie 0,8 i był wyższy zarówno od średniej w Polsce, jak i województwie lubuskim i dolnośląskim. Przyrost naturalny w latach 2014-21 również spadał. W tym okresie suma urodzeń i zgonów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dała wynik przyrostu naturalnego na poziomie -9,21. Szczególnie wysoki ujemny przyrost odnotowano w gminach Szprotawa, Kozuchów i Nowe Miasteczko. Na przeciwległym biegunie znalazły się Jerzmanowa, Polkowice (w) i Radwanice. Poniżej zaprezentowano dane dla obszaru LSR.

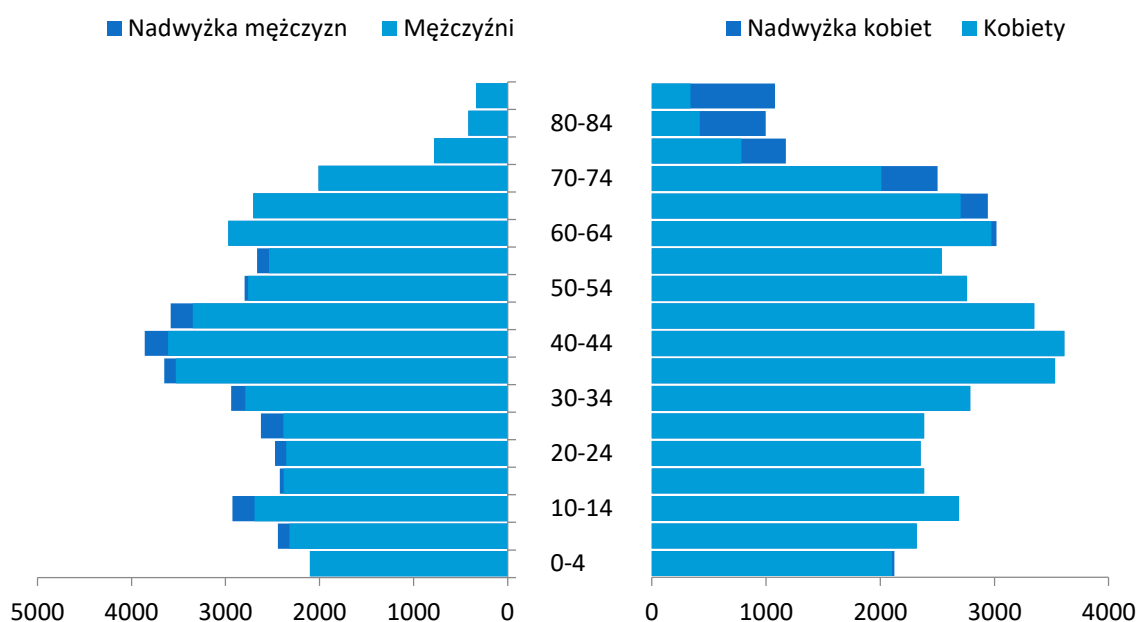
Wykres 2 Przyrost naturalny na tle urodzeń i zgonów na obszarze realizacji LSR w latach 2014-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Struktura wieku na obszarze realizacji LSR w roku 2021 przedstawia się następująco:

Wykres 3 Struktura wieku na obszarze realizacji LSR w roku 2021

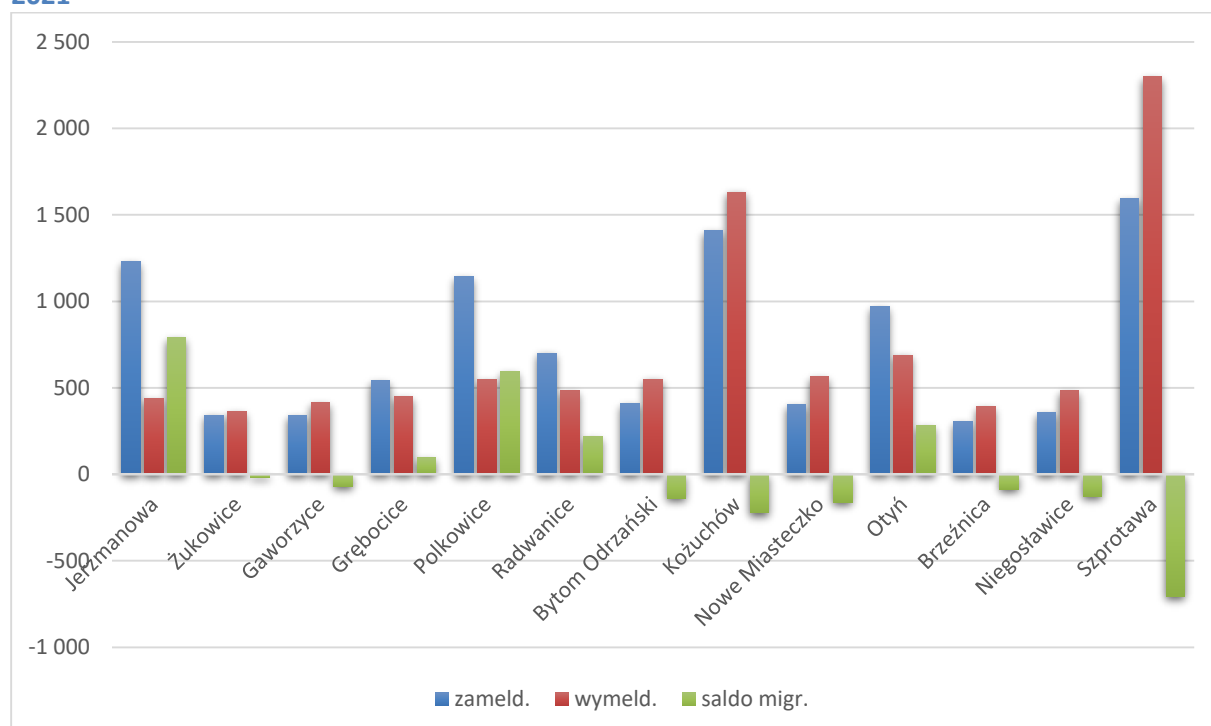

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Struktura wiekowa mieszkańców obszaru LSR jest zbliżona do struktury ogólnokrajowej. Charakterystycznym jej elementem jest zmniejszająca się podstawa wykresu oznaczająca, że zmniejsza się ilość dzieci. Ostatnie wyże demograficzne dotyczą dzisiejszych 35-49 latków. Również charakterystycznym elementem dla struktury społeczeństwa jest to, że wraz ze wzrostem wieku zwiększa się nadwyżka kobiet nad mężczyznami.

W LSR, przedstawiono saldo migracji wewnętrznych, które w 2013 r. w sześciu gminach było dodatnie, a ujemne w kolejnych sześciu tj. Szprotawa (-71), Nowe Miasteczko (-45), Kozuchów (-27), Niegostawice (-19), Żukowice (-13). W Gminie Bytom Odrzański nie odnotowano ani migracji dodatniej ani ujemnej. Natomiast saldo migracji w ruchu zagranicznym było ujemne w gminach Bytom Odrzański (-14), Szprotawa (-6) oraz Kozuchów (-4), we wszystkich pozostałych gminach, za wyjątkiem gminy Jerzmanowa (+2), wskaźnik wynosi 0 i 1. Wykres poniżej prezentuje dane z lat 2014-21. Ujemne saldo migracji odnotowano w 7 gminach. Dodatnie saldo dotyczy gmin Jerzmanowa, Grębocice, Polkowice, Radwanice i Otyń.

Wykres 4 Saldo migracji na tle zameldowań i wymeldowań w gminach objętych LSR. Suma z lat 2014-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

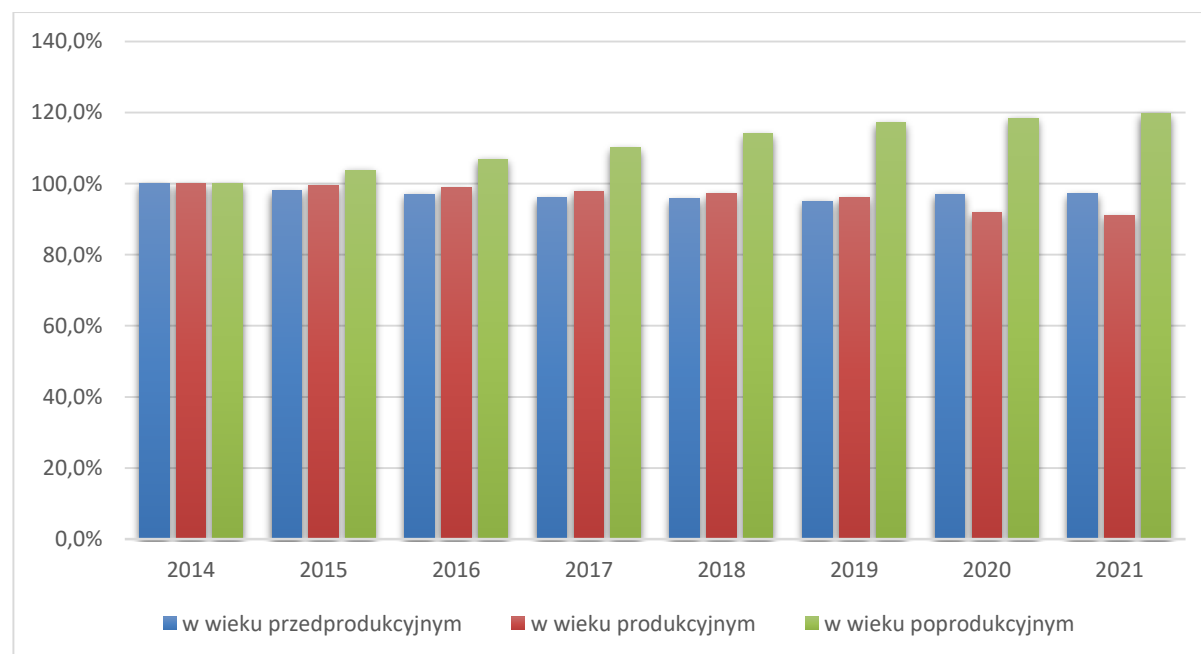
Jednym z istotnych czynników, determinujących zarówno procesy społeczne, jak również gospodarcze, jest wskaźnik dotyczący liczby osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Dane jednoznacznie pokazują jak niekorzystnie na obszarze LGD prezentuje się struktura ludności według ekonomicznych grup wieku. W latach 2014-2021 zgodnie z danymi GUS, liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym spadła o 529 osób, natomiast liczba ludności w wieku produkcyjnym o 5 194 osób. Zgodnie z tendencją ogólnopolską wzrosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym o 2 963. osób. Dane wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 3 Struktura ludności w grupach funkcjonalnych w latach 2014-2021 na obszarze LSR

	Osoby w wieku przedprodukcyjnym	Osoby w wieku produkcyjnym	Osoby w wieku poprodukcyjnym
2014	18 082	57 933	15 002
2015	17 740	57 546	15 568
2016	17 541	57 232	16 028
2017	17 375	56 703	16 531
2018	17 305	56 253	17 122
2019	17 193	55 673	17 570
2020	17 549	53 172	17 763
2021	17 553	52 739	17 965

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Wykres 5 Dynamika zmian w grupach funkcjonalnych ludności w latach 2014-2021 na obszarze LSR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Na terenie całego obszaru LGD zmniejszyła się liczba ludności w wieku produkcyjnym o 9%. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym spadła o 2,9%. Wyraźnie zwiększyła się liczba ludności w wieku poprodukcyjnym o 19,8%. Proces zmian na przestrzeni lat w poszczególnych gminach zaobserwować można na wykresie powyżej.

W LSR, na podstawie wyników badań i warsztatów, zwrócono uwagę na problem demograficzny, związany z malejącą liczbą ludności zarówno w Polsce, jak i województwach lubuskim i dolnośląskim, a także ze spadkiem współczynnika dzietności, co nie zapewnia prostej zastępowalności pokoleń.

Gospodarka i przedsiębiorczość

W 2013 r. na obszarze objętym strategią było 6 894 podmiotów gospodarki narodowej. Zdecydowana większość z nich, bo aż 6 595 należała do sektora prywatnego. Jedynie 4,34% podmiotów reprezentowało sektor publiczny. 75% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, głównie mikro- i małe przedsiębiorstwa. Natomiast na koniec 2021 roku było 8 275 podmiotów gospodarczych, z czego 96,62% należało do sektora prywatnego. Porównując sytuację z roku 2014 do 2021 zauważyć można dalszy wzrost liczby podmiotów wpisanych do REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wzrost ten wyniósł ponad 23,9% i aktualnie wskaźnik wynosi 879 podmiotów. Poniżej tabela porównująca sytuacje na przestrzeni lat.

Tabela 4 Przyrost podmiotów gospodarczych w gminach na obszarze LGD w latach 2014-2021

Gmina/rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Jerzmanowa	382	394	419	426	459	490	513	529
Żukowice	253	252	257	269	280	288	295	305
Gaworzyce	284	298	303	301	315	325	326	338
Grębocice	259	254	251	275	277	265	282	299
Polkowice	304	321	335	350	352	373	387	406
Radwanice	341	341	355	368	368	376	388	400
Bytom Odrzański	397	401	417	450	458	465	473	479
Koźuchów	1 302	1 324	1 356	1 381	1 404	1 457	1 527	1 566
Nowe Miasteczko	393	401	394	394	397	423	436	446
Otyń	586	606	611	612	662	706	749	784
Brzeźnica	227	248	256	259	262	280	289	304
Niegostawice	229	221	223	227	246	259	265	277
Szprotawa	1 994	1 986	1 931	1 925	1 957	2 040	2 106	2 142
RAZEM	6 951	7 047	7 108	7 237	7 437	7 747	8 036	8 275

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Jak wynika z LSR, na obszarze LGD na koniec 2013 r. zarejestrowanych było 6 637 mikroprzedsiębiorstw, 229 małe przedsiębiorstwa, 27 średnich oraz 1 duże przedsiębiorstwo zatrudniające powyżej 250 pracowników, w gminie Szprotawa. Natomiast na koniec 2021 r. zarejestrowanych było 8 028 mikroprzedsiębiorstw, 218 małe przedsiębiorstwa oraz 29 średnich. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców wzrosła z 536 w 2014 do 672 w 2021 roku (średnie wartości dla obszaru LGD).

Porównując strukturę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg. PKD 2007 na obszarze LGD w 2014 roku z rokiem 2021, widzimy, że zmieniła się dominująca branża – znaczący przyrost podmiotów w sekcji F- budownictwo sprawił, że branża ta wyprzedziła dotychczasowego lidera – sekcję G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów.

Tabela 5 Struktura zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg PKD 2007 na obszarze LGD w 2014 i 2021 roku

	2014	2021
F - Budownictwo	17%	22%
G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	25%	21%
L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	9%	9%
SiT - Pozostała działalność usługowa	7%	8%
C - Przetwórstwo przemysłowe	8%	7%
H - Transport i gospodarka magazynowa	6%	5%
M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	4%	5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

W LSR przeanalizowano dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca, który w 2015r. wynosił średnio 1 385,29 zł dla obszaru LGD. Jak wynika z danych przedstawionych w LSR: średni dochód podatkowy dla województwa lubuskiego wynosił 1.448,47 zł. Średni dochód podatkowy dla województwa dolnośląskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosił 1.738,94 zł. Natomiast w 2021r. wskaźnik obszaru LGD wynosił 2.123,55 zł. Porównanie wskaźników dochodu podatkowego dla poszczególnych gmin w latach 2015 i 2021 r. przedstawiono poniżej.

Tabela 6 Wskaźniki dochodu podatkowego (PIT+CIT+INNE) na 1 mieszkańca dla poszczególnych gmin LGD w latach 2015 i 2021 r.

Gmina/rok	Dochód podatkowy gminy LGD		Średni dochód podatkowy dla gmin z województwa			
			lubuskiego		dolnośląskiego	
	2015	2021	2015	2021	2015	2021
Jerzmanowa	3 400.94	4 674.28	1 448.47	2 216.57	1 738.94	2 676.56
Żukowice	1 327.89	2 566.15				
Gaworzyce	1 470.61	1 626.92				
Grębocice	2 235.07	4 073.21				
Polkowice	1 615.91	2 290.45				
Radwanice	833.37	1 724.45				

Bytom Odrzański	1 069.44	1 525.30				
Koźuchów	938.62	1 380.66				
Nowe Miasteczko	888.19	1 390.86				
Otyń	870.41	1 079.98				
Brzeźnica	854.33	1 581.53				
Niegosławice	1 118.64	1 568.79				
Szprotawa	3 400.94	4 674.28				

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

W LSR podkreślono, że gminy Brzeźnica, Niegosławice, Szprotawa, Otyń, Koźuchów, Nowe Miasteczko, Bytom Odrzański, Żukowice, oraz Szprotawa to gminy, w których dominuje gospodarka ukierunkowana na rolnictwo czy leśnictwo. A gminy Jerzmanowa, Polkowice, Grębocice, Gaworzyce to gminy mocno zurbanizowane, znajdujące się w bliskim sąsiedztwie dużej aglomeracji i posiadające atrakcyjne tereny pod zabudowę jednorodziną, która sprzyja rozwojowi budownictwa, handlu i usług dla ludności. Duża różnorodność terenu, zasoby przyrodnicze, gospodarcze i ekonomiczne są powodem znacznych różnic między gminami.

Rynek pracy i bezrobocie

W LSR przedstawiono analizę liczby bezrobotnych do liczby osób pracujących na obszarze LSR z której wynika, że średni poziom bezrobocia w regionie pomimo tego, że odnotowuje stopniowy spadek, to jest wyższy od średniej dla województwa lubuskiego oraz województwa dolnośląskiego. Poniżej przedstawiono sytuację w latach 2014 – 2021.

Tabela 7 Stopa bezrobocia w latach 2014 - 2021 w Polsce, województwie lubuskim i dolnośląskim oraz powiatach obejmujących obszar LGD

Jednostka terytorialna	2014 %	2015 %	2016 %	2017 %	2018 %	2019 %	2020 %	2021 %
POLSKA	11,4	9,7	8,2	6,6	5,8	5,2	6,3	5,8
LUBUSKIE	12,5	10,5	8,6	6,5	5,8	4,9	6,3	5,1
Powiat nowosolski	20,7	17,9	14,2	10,5	8,5	6,2	7,1	5,2
Powiat żagański	22,2	17,9	14,4	11,3	9,4	8,8	9,0	7,1
DOLNOŚLĄSKIE	10,4	8,5	7,2	5,7	5,2	4,6	5,6	4,9
Powiat głogowski	13,6	12,5	10,5	9,1	8,9	7,1	7,8	7,7
Powiat polkowicki	7,8	6,3	5,8	4,7	4,5	4,4	4,8	4,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Pomimo systematycznego spadku stopy bezrobocia na obszarze LGD, w Powiatowych Urzędach Pracy w 2013 r. zarejestrowanych było 8 096 osób, w tym 4485 kobiet. W 2021 r. – 1966. W porównaniu z 2013 r. jest to o 75% mniej. 60% stanowiły kobiety.

Tabela 8 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych kobiet i mężczyzn w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD

Gmina	Bezrobotni		W wieku produkcyjnym: 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni		Stosunek liczby bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze
	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	
	osoba	osoba	osoba	osoba	%
Jerzmanowa	109	68	3 726	1 802	2.9%
Żukowice	123	80	2 191	990	5.6%
Gaworzyce	78	45	2 400	1 116	3.3%
Grębocice	152	87	3 391	1 529	4.5%
Polkowice	104	63	3 504	1 629	3.0%
Radwanice	133	83	3 061	1 414	4.3%
Bytom Odrzański	69	47	3 196	1 492	2.2%
Koźuchów	339	191	9 539	4 398	3.6%
Nowe Miasteczko	97	59	3 160	1 446	3.1%
Otyń	104	62	4 507	2 027	2.3%
Brzeźnica	72	44	2 221	1 022	3.2%
Niegosławice	156	90	2 668	1 211	5.8%
Szprotawa	430	268	12 122	5 622	3.5%
Razem	1 966	1 187	55 686	25 698	3.5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Z analiz przedstawionych w LSR wynika, że udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym strategią w 2013 r. wynosił – 13%, przy poziomie 9% w województwie lubuskim, a 8% w dolnośląskim. Natomiast na koniec 2021 roku udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 3,8%, a w województwie lubuskim, 3,1% dolnośląskim 3,4%. Poniżej przedstawione dane w poszczególnych gminach.

Tabela 9 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w roku 2014 i 2021

Gmina/rok	2014			2021		
	Ogółem %	Mężczyzn %	Kobiet %	Ogółem %	Mężczyzn %	Kobiet %
Jerzmanowa	6.0	4.7	7.4	3.2	2.3	4.1
Żukowice	10.8	7.0	15.5	5.9	3.8	8.6
Gaworzyce	9.4	8.6	10.3	3.4	2.7	4.3
Grębocice	8.9	6.9	11.3	4.7	3.7	6.1
Polkowice	0.0	0.0	0.0	3.1	2.3	4.1
Radwanice	7.3	6.6	8.2	4.6	3.2	6.3
Bytom Odrzański	8.3	5.7	11.3	2.3	1.4	3.3
Kożuchów	14.1	12.6	15.9	3.7	3.0	4.6
Nowe Miasteczko	12.5	10.7	14.5	3.2	2.3	4.3
Otyń	10.2	8.6	12.1	2.4	1.8	3.2
Brzeźnica	9.2	7.5	11.2	3.4	2.5	4.6
Niegostawice	12.6	9.5	16.4	6.2	4.8	7.8
Szprotawa	10.7	9.0	12.5	3.7	2.6	5.0
średnia	9.2	7.5	11.3	3.8	2.8	5.1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Analizując problemy i potrzeby osób bezrobotnych na obszarze LSR mieszkańcy uznali, że duża ich część ma utrudniony dostęp do rynku pracy. Dlatego też wyzwania związane z szeroko rozumianym pobudzaniem przedsiębiorczości, tworzeniem nowych miejsc pracy i aktywizacją zawodową uznano za priorytet w realizacji LSR. Wyodrębniono grupy defaworyzowane, które mają utrudniony dostęp do rynku pracy na obszarze Wzgórz Dalkowskich, są to bezrobotni, w tym długotrwale bezrobotni, osoby młode do 35 roku życia oraz osoby 50+.

Turystyka

Wzgórze Dalkowskie dzieli się na cztery mikroregiony. Są to: Wzgórze Polkowickie, Grzbiet Dalkowski, Wzgórze Kożuchowskie, Równina Brzeźnicy. Obszar ma bogatą historię i wiele wspaniałych zabytków. W LSR przedstawiono rys historyczny który do X wieku zasiedlało plemię Dziadoszan, odpowiedzialnych za powstanie ciągu potężnych umocnień tzw. Wałów Śląskich. Pozostały po nich także liczne grodziska, z których najbardziej znane stanowisko, badane przez archeologów, to Obiszów (gmina Grębocice).

Obszar LGD bogaty jest w walory turystyczne. Zgodnie z LSR powinny one generować rozwój regionu. Uwarunkowania geograficzne, historyczne, ukształtowanie terenu, sprawiają, że obszar może dużo zaoferować mieszkańcom i turystom. Rejon jest odpowiednim miejscem

dla fanów, zarówno pieszych wędrówek, jak i wycieczek rowerowych, kolarstwa sportowego. Posiada bowiem gęstą sieć oznakowanych szlaków pieszych i rowerowych. Osią dla nich jest „Szlak Dziadoszan”, z którym łączą się liczne trasy lokalne. Formą turystyki aktywnej, połączoną z obserwacją przyrody, są ścieżki dydaktyczne oraz rekreacja konna. Oryginalną propozycją, jest Szlak św. Jakuba, biorący swój początek w Jakubowie.

Wzgórza Dalkowskie znane są przede wszystkim ze sprzyjających warunków do uprawiania turystyki aktywnej, zdecydowanie w formie wypoczynku weekendowego i rekreacji w otoczeniu miasta, głównie w gospodarstwach agroturystycznych, ośrodkach konnych, rzadziej jest to turystyka pobytowa, związana z wypoczynkiem w ośrodkach wypoczynkowych. Rozwój turystyki wiejskiej związany jest z chęcią obcowania z przyrodą, spokojnym otoczeniem oraz możliwością spróbowania życia poza miastem.

Tereny LSR to również dobre miejsce do rozwoju turystyki kulturowej, ze względu na występującą tu różnorodność etniczno-religijną oraz największe w kraju zachowane zwarte zespoły zabytkowej zabudowy wiejskiej i cenny harmonijny krajobraz kulturowo-przyrodniczy.

Walory te wykorzystują w swojej działalności przedsiębiorcy, jak również gospodarstwa rolne oferujące usługi agroturystyczne. Przeanalizowano zaplecze infrastrukturalne, w tym bazę noclegową, w zestawieniu z rokiem 2014.

Tabela 10 Ilość obiektów, oferujących miejsca noclegowe, w tym hotele

	2014	2021
Liczba obiektów noclegowych	41	41
Liczba miejsc noclegowych	2 248	1 982

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, szacunek, stan na: 31.12.2021 r.

Z powyższego zestawienia wynika, że baza miejsc noclegowych uległa zmniejszeniu o około 11% w stosunku do 2014 r. Dane potwierdzają także wywiady przeprowadzone wśród członków LGD, którzy jednogłośnie wskazali niewystarczającą bazę noclegową i infrastrukturę turystyczną za jeden z większych problemów w rozwoju regionu.

Na podstawie analizy danych określono, że w roku 2014 z położonych na terenie LSR obiektów, z bazy noclegowej skorzystało 18 841 turystów. W 2021 roku liczba turystów była niższa i wyniosła około 15 000 osób. Liczba ta została jedynie oszacowana, gdyż w 2021 roku nie agregowano danych na poziomie gminnym, a jedynie powiatowym. Aby móc oszacować tę liczbę przyjęto wskaźnik dla każdej z gmin obszaru LGD, który określał jej udział w ogólnej liczbie turystów na terenie właściwego powiatu w 2014 roku. Następnie przemnożono ten wskaźnik przez liczbę turystów podanych przez GUS dla każdego z powiatów wchodzących w skład LGD. Z przedstawionych danych wynika, że rozwój bazy turystycznej mógłby przyczynić się do wzrostu turystów odwiedzających region. Warto również dodać, iż rokiem porównawczym był 2021 – a więc rok przejściowy po utrudnieniach związanych z funkcjonowaniem branży turystycznej w okresie pandemii. Wobec tego ostateczne wartości, mierzone w kolejnych latach mogą być wyższe.

Kapitał społeczny

W LSR zwrócono uwagę na rolę organizacji społecznych, w tym fundacji, stowarzyszeń, klubów sportowych w kształtowaniu życia mieszkańców regionu. Z danych LSR wynika, że w 2013 na terenie LGD zarejestrowanych było 55 spółdzielni oraz 283 organizacji społecznych, głównie ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, stowarzyszenia o charakterze społecznym i turystycznym. Natomiast liczba organizacji pozarządowych w 2021 r. wynosiła 352, co stanowi wzrost o 69 (24%) w stosunku do roku 2013. Liczbę NGO w poszczególnych gminach wraz z zestawieniem w 2014 i w 2021 r. przedstawia tabela poniżej:

Tabela 11 Podmioty kapitału społecznego na terenie LSR w roku 2014 i 2021

Gmina	Fundacje i Stowarzyszenia 2014	Fundacje i Stowarzyszenia 2021
Jerzmanowa	13	17
Żukowice	19	20
Gaworzyce	16	19
Grębocice	18	21
Polkowice	25	28
Radwanice	20	30
Bytom Odrzański	18	18
Koźuchów	42	57
Nowe Miasteczko	25	28
Otyń	19	29
Brzeźnica	10	17
Niegostawice	13	15
Szprotawa	47	53
Razem:	285	352

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, szacunek, stan na: 31.12.2021 r.

Wyniki Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Ankieta dystrybuowana była poprzez media społecznościowe. Zaproszenie do udziału w ankiecie dotarło, za pomocą płatnej promocji w mediach społecznościowych (Facebook, Instagram) do ponad 160 tys. osób z terenu objętego badaniem, uzyskując ponad 200 tys. wyświetleń. Natomiast jedynie niewielki odsetek osób był zainteresowany wyrażeniem zdania na temat swojego zaangażowania społecznego. Ponad 2000 osób wyświetliło ankietę, a jej wypełnianie rozpoczęło łącznie 300 osób. Przeważającą grupę respondentów stanowiły

kobiety (blisko 71 proc. ogółu). Zaledwie co trzeci respondent był mężczyzną. Pod względem wieku najliczniejszą grupą były osoby z przedziału wiekowego 36-50 lat.

Badanie ankietowe, którego uczestnikami były osoby zamieszkujące obszar realizacji LSR, miało zweryfikować, z jednej strony zdania mieszkańców na temat efektów wdrażania LSR, a z drugiej pozyskać informacje dotyczące niezaspokojonych jeszcze potrzeb i ewentualnych oczekiwań odnośnie przyszłości. Wyniki badania pokazują, że działalność LGD jest rozpoznawalna. Blisko 67,67% respondentów zetknęło się z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w ich rejonie, z czego największy procent za pośrednictwem Internetu 47,72%, dalej kolejno: spotkań (37,56%), wydanych przez LGD publikacji, stoisk na targach (36,04%), organizowanych przez LGD imprez (33,50%), szkoleń (26,90%), doradztwa w biurze LGD (26,40%), poczty pantoflowej, warsztatów (po 22,84%), ogłoszeń (21,32%), mediów (20,30%), promocji produktów lokalnych, ulotek (16,75%), innych realizowanych przez LGD projektów (14,21%), konkursów (9,14%).

Wśród respondentów 75% jest zainteresowanych sprawami lokalnymi, czyli tym, co dzieje się w najbliższym otoczeniu - wydarzeniami, inwestycjami, problemami społecznymi, sprawami ważnymi dla mieszkańców itp. Ponad 20% stwierdziło, że trudno im to ocenić, a jedynie niecałe 4% odpowiedziało, że zdecydowanie nie. Wśród czynników, które motywują do aktywności społecznej, respondenci najczęściej wskazywali: chęć wpływu na zmiany i wewnętrzną potrzebę pomocy innym. Wśród innych odpowiedzi znalazły się: rozwój osobisty, dalsze doskonalenie, nowe doświadczenia. Te odpowiedzi wskazują na to, w jaki sposób lokalni liderzy powinni komunikować się z kapitałem społecznym na terenie swojego działania, aby wyzwolić jego większe zaangażowanie.

Wykres 6 Czynniki motywujące do aktywności społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

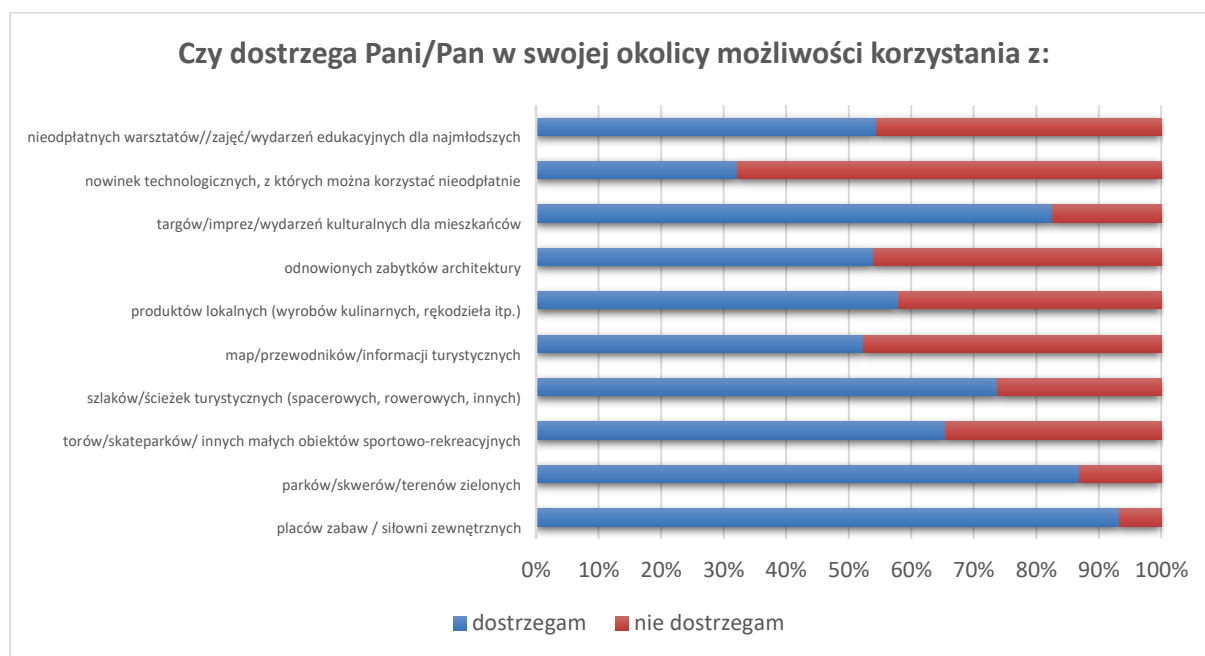
Podczas badania zweryfikowano, w jakim obszarze aktywności społecznej respondenci chcieliby uczestniczyć. Okazuje się, że wątek turystyki i krajoznawstwa, a także kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury czy też działalności na rzecz osób starszych to obszary z największym potencjałem. Kolejne równie istotne elementy to działalność na rzecz dzieci i młodzieży czy też czystość miejsc publicznych. Co warto podkreślić obszary te są zgodne tematycznie

z działaniami podejmowanymi przez LGD, więc są istotnym polem do rozwoju kapitału społecznego i zwiększenia roli LGD jako lidera aktywności społecznej na obszarze realizacji LSR. Jedynie niespełna 16,60% badanych wskazała, że nie chce angażować się i być aktywnym. Pozostałe osoby wskazały, że chcą uczestniczyć w obszarze:

- pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej – 27,67 %;
- podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej – 20,16%;
- działalności na rzecz integracji cudzoziemców – 9,09%;
- ochrony i promocji zdrowia – 24,51%;
- działalności na rzecz osób z niepełnosprawnościami – 25,69%;
- działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym – 31,23%;
- edukacji, oświaty i wychowania – 28,06%
- działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży – 30,43%;
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego – 32,81%;
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej – 19,37%;
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego – 26,88%;
- czystości miejsc publicznych – 30,43%;
- przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu – 16,21%
- turystyki i krajoznawstwa – 34,78%;
- ratownictwa i ochrony ludności - 5.53%;
- pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w Polsce i za granicą – 8,70%;
- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka – 12,25%;
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym – 19,37%.

W wyniku realizacji LSR na terenie LGD powstało wiele placów zabaw, siłowni zewnętrznych, miejsc rekreacji czy zrewitalizowanych parków/skwerów. Zapytano respondentów o to, jakie możliwości korzystania z tych elementów dostrzegają w swojej okolicy. Respondenci wskazali na możliwość skorzystania z placów zabaw/siłowni zewnętrznych (aż 93,25%), targów/impres/wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców czy z terenów zielonych. W swojej okolicy respondenci raczej nie dostrzegają możliwości skorzystania z nowinek technologicznych, z których można korzystać nieodpłatnie (niemal 70%).

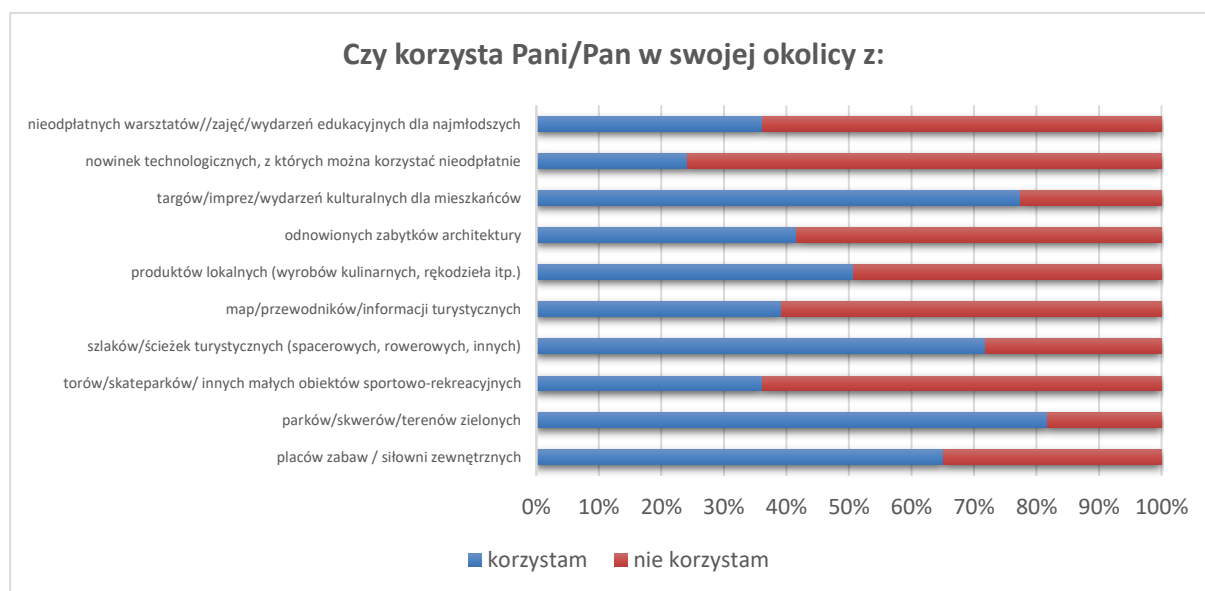
Wykres 7 Potencjalne możliwości i formy spędzania czasu wolnego na obszarze LSR

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Dostrzeżenie pewnych możliwości nie zawsze przekłada się na korzystanie z nich. Wynika to z wielu czynników leżących po stronie indywidualnych preferencji beneficjentów ostatecznych, mieszkańców obszaru LGD – dla których strategia jest realizowana. Respondenci zapytani, z czego w swojej najbliższej okolicy korzystają, na pierwszym miejscu wskazali parki/skwery/tereny zielone (81,28%), targi/ imprezy kulturalne (blisko 80%), szlaki i ścieżki turystyczne (72%). Respondenci najrzadziej korzystają z nowinek technologicznych i torów/skateparków/ innych małych obiektów sportowo-rekreacyjnych, zdecydowanie wiąże się to z ich dostępnością na danym terenie.

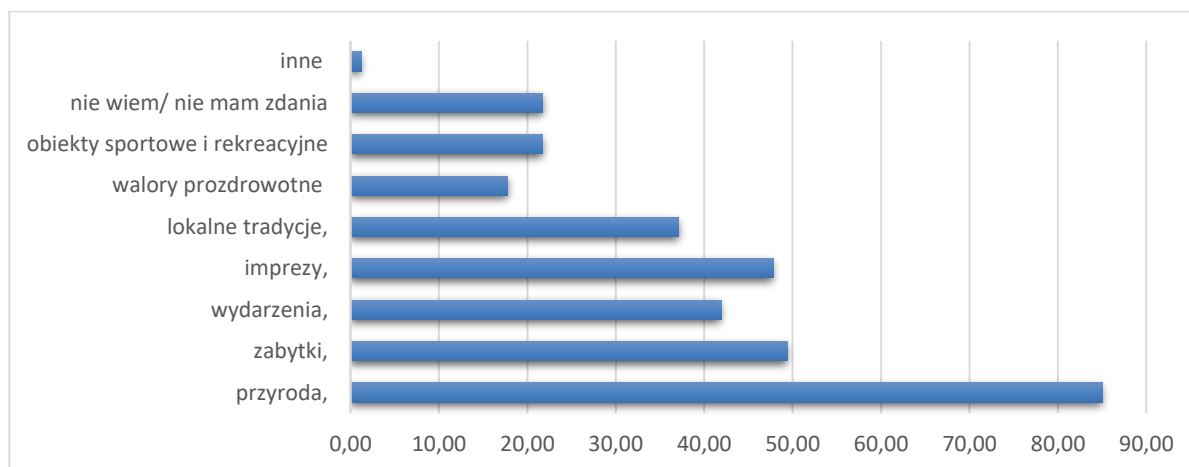
Wykres 8 Form i atrakcje, z których respondenci korzystają w swojej okolicy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Jednym z kluczowych zadań LGD jest rozwój potencjału turystycznego na obszarze wspieranym przez LSR. Według respondentów potencjał ten w ostatnich latach wzrósł (niemal połowa odpowiedzi), a na pewno nie zmniejszył się (21,34%). 17% badanych nie potrafi się odnieść do tej kwestii. W kontekście potencjału turystycznego zapytano także o to jakie obszary mogą sprawić, że do regionu przyjeżdżać będzie więcej turystów. Wśród badanych dominuje przekonanie, że w przyrodzie drzemie największy potencjał (ponad 84,98%). Kolejnym istotnym potencjałem mogą być istniejące zabytki. 6,32% nie potrafi wskazać lub nie wie. Wśród odpowiedzi „innych” znalazły się: mało uczęszczane szlaki turystyczne, mały ruch drogowy, lokalne zabytki, dobra komunikacja, dostępność transportu publicznego, jak i dobra promocja.

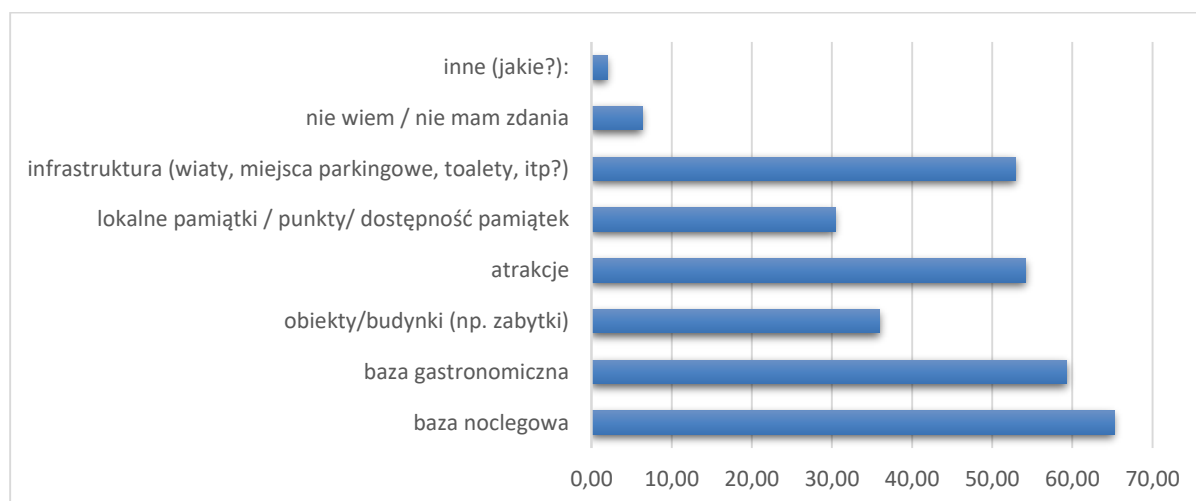
Wykres 9 Obszary turystyki, które mogą przyciągać ludzi do regionu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Mieszkańcy uważają, że rozwój turystyki w oparciu o wskazane obszary wymaga doinwestowania głównie w zakresie bazy noclegowej i gastronomicznej, atrakcji, infrastruktury towarzyszącej (wiaty, miejsca parkingowe, toalety itp.) oraz wyprodukowania lokalnych pamiątek (i utworzenia punktów gdzie będą one dostępne do zakupienia). Ponad 65% wskazała na bazę noclegową, 54% atrakcje, 53% infrastrukturę, a ponad 30% na lokalne pamiątki. Wśród odpowiedzi „inne” wskazano: budowa ścieżek rowerowych, toalet dla turystów, budowa ogólnodostępnego placu zabaw, rewitalizacja parku, rewitalizacja "kąpieliska", rozbudowa ścieżek rowerowych, Program „Ochrony Odry/rzek”, większe zaangażowanie leśnictw.

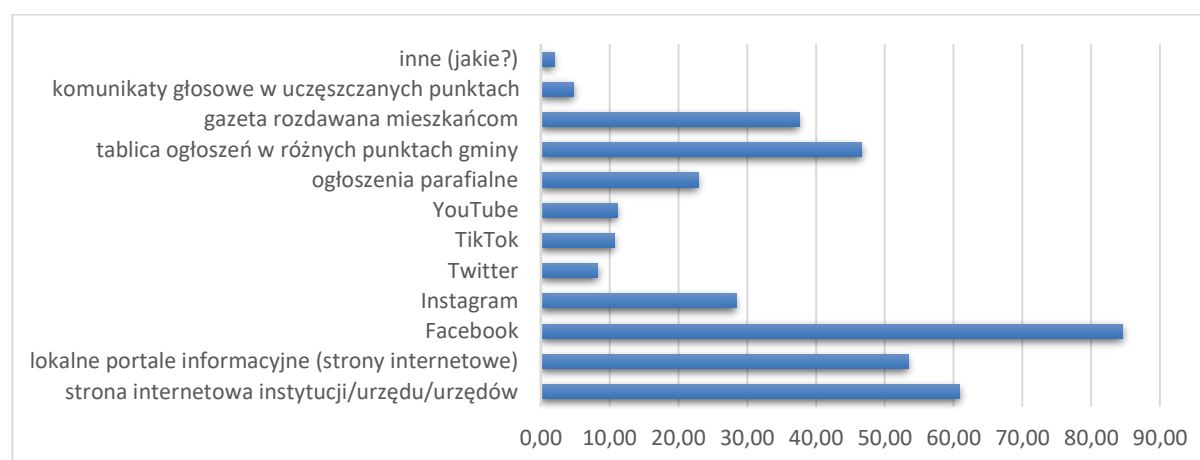
Wykres 10 Obszary turystyki, które wymagają wsparcia w regionie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Podczas badania sprawdzono, jaka forma komunikacji jest najbardziej preferowana wśród odbiorców działań LGD. Niemal 90% wskazało portal Facebook, jako najlepszy sposób informowania mieszkańców o tym, co się dzieje w najbliższym otoczeniu. Z jednej strony to odpowiedź oczywista, ale z drugiej strony budząca pewien niepokój. Otóż portal ten nie jest dostępny dla wszystkich (nie każdy ma tam konto). Ponadto sposób prezentacji treści na „wallu” sprawia, iż osoby zainteresowane danymi informacjami mogą wcale ich nie widzieć, bo algorytmy wskażą im inne materiały. Ponadto coraz trudniej „przebić się” z informacją nie wspieraną kampanią płatną – co utrudnia korzystanie i komunikowanie się z odbiorcami organizacjom społecznym.

Wykres 11 Preferowany sposób na informowanie mieszkańców o tym, co dzieje się w najbliższym otoczeniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

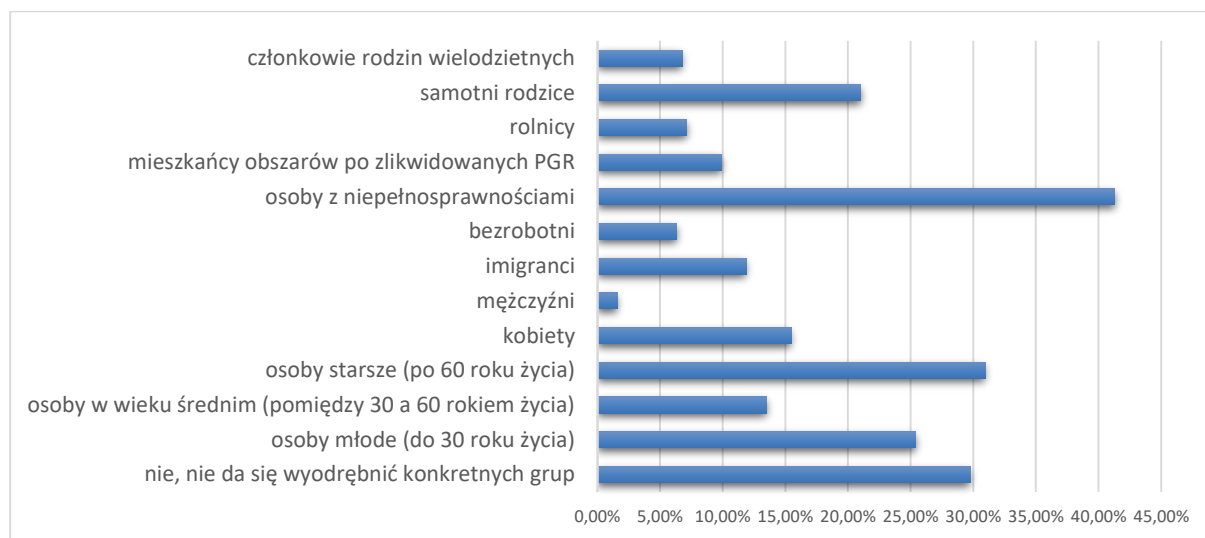
Ostatni blok pytań dotyczył przedsiębiorczości i sytuacji na lokalnym rynku. Badanych zapytano, czy byliby w przyszłości zainteresowani otrzymaniem dotacji na otwarcie własnej działalności gospodarczej. Niemal 40% odpowiedziało twierdząco, 26,09% na ten moment nie wie, czy chciałoby skorzystać z takiego wsparcia, a niespełna 34% twierdzi, że nie. Natomiast

zdania respondentów dotyczące tego, jakie branże są najbardziej warte wsparcia, w formie dotacji na otwarcie działalności gospodarczej, zdania respondentów są podzielone:

- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo 13,83%;
- przetwórstwo przemysłowe 4,74%;
- dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją 13,83%;
- budownictwo 14,62%;
- handel hurtowy i detaliczny 9,09%;
- naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle 8,70%;
- transport i gospodarka magazynowa 5,14%;
- działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi 30,83%;
- informacja i komunikacja 13,83%
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa 1,19 %;
- działalność związana z obsługą rynku nieruchomości 3,16%;
- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 5,53%;
- edukacja 33,60%;
- opieka zdrowotna i pomoc społeczna 35,18%;
- działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją 43,08%
- pozostała działalność usługowa (np. kosmetologia, fryzjerstwo itd.) 20,95%;
- gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby 15,81%;
- inne 11,86% - np. turystyka, zajęcia sportowe, meble z drugiej ręki, rękodzieło, przemysł i zbieranie odpadów, dzienne domy pobytu dla samotnych i nestorów, sprzętanie, media lokalne, wydawnictwa, usługi turystyczne, wytwarzanie produktów lokalnych.

Dość istotne z punktu planowania kolejnych działań LGD jest wskazanie grupy, która ma utrudnioną możliwość wejścia na rynek. Niemal 30% badanych uważa, że nie da się wyodrębnić konkretnej grupy, dla której możliwości wejścia na rynek pracy są utrudnione. Pozostali badani wśród osób, które mogą mieć problemy wskazują: osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, osoby młode.

Wykres 12 Grupy mieszkańców, które w opinii badanych, mają utrudnione możliwości wejścia na rynek pracy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla społeczności zamieszkującej obszar realizacji LSR

Natomiast w odpowiedzi na pytanie otwarte dotyczące tego jakie działania należy podejmować aby zmniejszyć skalę ubóstwa i wykluczenia społecznego respondenci uważają, że priorytetami są:

- „Szkolenia podnoszące kwalifikacje (kursy językowe, kursy zawodowe), w tym szkolenia wspierające w podejmowaniu decyzji o rozpoczęcia własnej działalności, wsparcie finansowe na otwarcie własnej działalności;
- Lepszy dostęp; wznowienie połączeń autobusowych do miejscowości dalej położonych;
- Pokrycie kosztów bądź ich części na prawo jazdy;
- Chęci, a reszta się znajdzie;
- Szkolenia dla seniorów, darmowe szkolenia dla nastolatków nastawione na motywowanie ich do działania w zakresie własnego rozwoju, pomoc dzieciom z rodzin patologicznych, aby miały większe szanse na wyrwanie się z takich miejsc i przez to energię do kształcenia;
- Zwiększenie liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach;
- Elastyczny/ zadaniowy tryb pracy;
- Zlikwidowanie barier internetowych na wsi;
- Łatwiejsze i większe środki na tworzenie podmiotów ekonomii społecznej, ZAZ;
- Zmniejszenie biurokracji i wymogów przy otwieraniu działalności”.

5.2. Główne założenia LSR

W Lokalnej Strategii Rozwoju, na podstawie wyników konsultacji społecznych oraz badań własnych, określono silne strony regionu: atrakcyjne położenie geograficzne, zróżnicowane i bogate środowisko naturalne, duża atrakcyjność przyrodniczo-krajobrazowa terenów - lesistość, ilość zbiorników wodnych i rzek, zabytki, atrakcje turystyczne, wyznaczone szlaki piesze, rowerowe, wodne, konne, wzrost aktywności społeczeństwa.

Natomiast do głównych problemów zaliczono:

- niewielkie wykorzystanie posiadanych walorów turystycznych i przyrodniczych regionu, niski rozwój turystyki i form aktywnego spędzania czasu;
- brak lub niewystarczająca ilość infrastruktury sportowej, rekreacyjnej, lekkoatletycznej i zaplecza dla klubów sportowych;
- brak ofert pracy dla osób młodych oraz niedoinwestowaną przedsiębiorczość na obszarach wiejskich;
- niewystarczający poziom współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwoju obszarów wiejskich;
- postępującą degradację środowiska przyrodniczego w związku z rozwojem przemysłu, infrastruktury i budownictwa.

Za słabe strony obszaru uznano także: niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę społeczną, komunikacyjną, rekreacyjną i turystyczną, niską liczbę miejsc noclegowych i punktów gastronomicznych, niski stopień oznakowania znaczących zabytków i tras na obszarze Wzgórz Dalkowskich. Określono cel ogólny i trzy cele szczegółowe.

Tabela 12 Cele ogólne i szczegółowe Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskie

Cele ogólne	Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia
CO. Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskie do 2020(23) r.	CS 1. Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskie do 2020 (23) r.	1.1.1 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej, rekreacyjnej i obiektów kulturalnych oraz infrastruktury turystycznej
		1.1.2. Zachowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz infrastruktury turystycznej
	CS. 2 Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórz Dalkowskie do 2020 (23) r.	1.2.1 Działania rozwijające potencjał społeczności lokalnych i organizacji, w tym działania przyrodnicze i klimatyczne
		1.2.2 Partycypacja mieszkańców we wdrażaniu LSR
		1.2.3 Zintegrowane działania promujące Wzgórz Dalkowskie

	CS. 3 Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23)r.	1.3.1. Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych
		1.3.2. Rozwijanie podmiotów gospodarczych w tym w kluczowych branż dla regionu

Źródło: Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie z dn. 9.07.2021r.

Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z celami przekrojowymi PROW 2014-2020, Priorytetem VI: Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. Ponadto są zgodne z celem szczegółowym 6A. Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy i celem szczegółowym i 6B. Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.

W LSR LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie założono, że wszystkie działania będą finansowane z PROW na lata 2014-2020 z działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER. Łączna wysokość wsparcia zaplanowana została w LSR na poziomie 3.246.625,00 euro.

Cel ogólny i cele szczegółowe zostały sformułowane tak, aby odzwierciedlały pożądaną stan, do którego dąży społeczeństwo. Należy podkreślić, że zostały sformułowane w sposób poprawny, w oparciu o analizę ówczesnej sytuacji społeczno-ekonomicznej w regionie, a także badanie ankietowe potrzeb społecznych. Warto podkreślić partycypacyjny charakter dokumentu, który został wypracowany przy udziale wszystkich zainteresowanych stron.

5.3. Stan wdrażania LSR

W LSR założono realizację celów poprzez przedsięwzięcia, które mają bezpośrednio przyczynić się do pożądaných zmian. Analizę postępu w realizacji działań przeprowadzono na podstawie danych dotyczących realizacji poszczególnych wskaźników, przypisanych do odpowiednich działań.

Łączna kwota na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie to 3.246.625,00 euro. Poniżej dane z monitoringu wskaźników osiągniętych do końca 2021 roku przez LGD.

Tabela 13 Rzeczowy postęp w realizacji LSR Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie, stan realizacji na koniec 2021 r.

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Jedn. miary	Stan początkowy	Stan docelowy	Realizacja (%)	Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jedn. miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
											U	P
Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020(23) r.	CS 1. Wsparcie infrastruktury społecznej i rewitalizacji w zgodzie z potrzebami mieszkańców i dbałością o środowisko LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r.	Wzrost liczby mieszkańców gmin objętych działalnością LGD korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub służącej integracji społecznej, w tym dla grup defaworyzowanych	liczba	350	350	100	P.1.1.1.Zagospodarowanie przestrzeni publicznej, rekreacyjnej i obiektów kulturalnych oraz infrastruktury turystycznej	Liczba miejsc zagospodarowanych przestrzeni publicznej	Sztuka	16	6	2
		Liczba przebudowanych, wyposażonych centrów aktywności dla grup defaworyzowanych i mieszkańców wsi	Sztuka	10	8	7						
		Liczba miejsc spotkań, rekreacji i integracji dla mieszkańców i grup defaworyzowanych	Sztuka	17	9	8						
		Długość wybudowanych lub przebudowany dróg	km	1,32	1,32	1,32						
		Wzrost liczby osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury drogowej łączącej obiekty użyteczności publicznej z siecią dróg publicznych albo skracających dystans lub czas dojazdu do nich	liczba	100	100	100						

		Liczba osób korzystających z nowopowstałej, ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej powstałej w ramach grantów, w tym dla grup defaworyzowanych	liczba	50	100	50	P.1.1.2. Zachowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz infrastruktury turystycznej	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	sztuka	2	0	0
		Liczba uczniów którzy skorzystali z nowej oferty edukacyjnej powstałej w ramach projektu współpracy	liczba	0	500	0		Liczba miejsc i ścieżek do edukacji przyrodniczej, historycznej, regionalnej i prezentacji dziedzictwa Wzgórz Dalkowskich	sztuka	4	2	2
		Liczba osób, które skorzystały z pakietów ofert turystycznych powstałych w wyniku projektów współpracy	liczba	0	100	0		Liczba projektów współpracy	sztuka	3	2	0
CS. 2 Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórze Dalkowskie do 2020 (23) r.	Liczba uczestników szkolenia, które je ukończyły i zdały egzamin po jego zakończeniu w związku z realizacją i wdrażaniem LSR	liczba	0	40			P.1.2.1 Działania rozwijające potencjał społeczności lokalnych i organizacji w tym działania przyrodnicze i klimatyczne	Liczba wydarzeń kulturowo – integracyjnych aktywizujących społeczność lokalną	liczba	20	14	14
								Liczba akcji, kampanii oraz działań edukacyjnych dotyczących przyrody i klimatu	liczba	1	0	0
								Liczba warsztatów, szkoleń	liczba	10	10	10

	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach organizowanych przez Grantobiorców projektów grantowych i działań realizowanych w ramach aktywizacji LSR	liczba	400	500	80	P.1.2.2. Partycypacja mieszkańców we wdrażaniu LSR	Liczba spotkań informacyjnych	sztuka	50	42	42
							Liczba artykułów na stronie internetowej	sztuka	32	35	35
							Liczba informacji na Fanpage	liczba	50	51	51
							Liczba informacji na tablicy informacyjnej	liczba	12	11	11
							Liczba badań monitorujących LSR	liczba	4	4	4
		Liczba osób odbiorców materiałów promocyjnych i informacyjnych o zasobach obszaru LGD	liczba	420	500	85	P.1.2.3. Zintegrowane działania promujące Wzgórza Dalkowskie	Liczba materiałów promocyjno – informacyjnych	liczba	2000	4550
	Liczba producentów lokalnych na targach, jarmarkach, wystawach promujących region i zasoby obszaru Wzgórz Dalkowskich	liczba	11	10	100%	Liczba wyjazdów na targi, jarmarki i wystawy promujące region i zasoby obszaru Wzgórz Dalkowskich		sztuka	10	11	11
CS. 3 Rozwijanie przedsiębiorczości tworzącej miejsca pracy w regionie i opartej na innowacyjności do 2020 (23)r.	Liczba nowoutworzonych miejsc pracy w wyniku wsparcia nowoutworzonych przedsiębiorstw w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne	liczba	17,3	18	93	P.1.3.1. Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych	Liczba zrealizowanych operacji polegającej na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	liczba	28	17	11

	Liczba nowoutworzonych miejsc pracy w wyniku wsparcia rozwoju istniejących przedsiębiorstw w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne	liczba	12	12	100	P.1.3.2. Rozwijanie podmiotów gospodarczych, w tym kluczowych branż dla regionu	Liczba operacji polegających na rozwinięciu istniejącego przedsiębiorstwa	liczba	12	15	10
	Liczba osób z grup defaworyzowanych, która znalazła zatrudnienie w związku z realizacją przedsięwzięcia	liczba	40	5	420	P.1.3.1. Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych	Liczba utworzonych miejsc pracy	pełny etat średnioroczny	40	36,25	
	Liczba utworzonych miejsc pracy w kluczowych dla regionu branżach	liczba	36,25	5	435	P.1.3.1. Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych					74,5
					P.1.3.2. Rozwijanie podmiotów gospodarczych, w tym kluczowych branż dla regionu						

		Liczba utworzonych miejsc pracy uwzględniających innowacyjność np. wykorzystanie OZE, wykorzystanie TIK, nowe produkty, technologie, usługi wykorzystujące lokalne zasoby do tej pory nie stosowane na obszarze LGD	liczba	1	2		P.1.3.1.Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych					
		Liczba uczestników szkolenia, które ukończyły i zdały egzamin po jego zakończeniu	liczba	0	20	0	P.1.3.2. Rozwijanie podmiotów gospodarczych, w tym kluczowych branż dla regionu	Liczba przeprowadzonych szkoleń dla potencjalnych beneficjentów	liczba	10	5	5

Źródło: Sprawozdanie z realizacji LSR za rok 2021 Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie

Tabela 14 Rzeczowa realizacja wskaźników obowiązkowych w zakresie PROW 2014 – 2020 – stan na koniec 2021r.

PODDZIAŁANIE 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność					
Nazwa wskaźnika	Dezagregacja	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)	
				U	P
Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Ogółem	Produkt	Sztuka	16	9
	Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Produkt	Sztuka	1	1
	Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	Produkt	Sztuka	6	6
	Osoby powyżej 50 roku życia	Produkt	Sztuka	3	3
	Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	Produkt	Sztuka	-	-
	Mężczyźni	Produkt	Sztuka	13	13
	Kobiety	Produkt	Sztuka	7	7
Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Ogółem	Produkt	Sztuka	14	6
Liczba utworzonych miejsc pracy	Ogółem	Rezultat	EPC	36,25	36,25
	Kobiety	Rezultat	EPC	21	21
	Mężczyźni	Rezultat	EPC	26	26
	Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	Rezultat	EPC	1	1
	Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	Rezultat	EPC	12	12
	Osoby powyżej 50 roku życia	Rezultat	EPC	12	12
	Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	Rezultat	EPC	1	1
Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg	Ogółem	Produkt	Kilometr	1,32	1,32
	Drogi wybudowane	Produkt	Kilometr	-	-
	Drogi przebudowane	Produkt	Kilometr	1,32	1,32
PODDZIAŁANIE 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność oraz PODDZIAŁANIE 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania					
Liczba szkoleń	-	Produkt	Sztuka	11	11
Liczba osób przeszkolonych	-	Rezultat	Osoba	186	186

Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	-	Rezultat	Osoba	146	146
Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	Produkt	Sztuka	13	13
	Obiekty noclegowe	Produkt	Sztuka	-	-
	Obiekty gastronomiczne	Produkt	Sztuka	-	-
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	Produkt	Sztuka	8	8
Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	Produkt	Sztuka	7	7
	Obiekty noclegowe	Produkt	Sztuka	-	-
	Obiekty gastronomiczne	Produkt	Sztuka	-	-
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	Produkt	Sztuka	5	5
Liczba wydarzeń / imprez	-	Produkt	Sztuka	14	14
PODDZIAŁANIE 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z LGD					
Liczba przygotowanych projektów współpracy	Ogółem	Produkt	Sztuka	2	-
	Projekty międzyregionalne	Produkt	Sztuka	2	-
	Projekty międzynarodowe	Produkt	Sztuka	-	-
Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Ogółem	Produkt	Sztuka	2	-
	Projekty międzyregionalne	Produkt	Sztuka	-	-
	Projekty międzynarodowe	Produkt	Sztuka	-	-
Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	Ogółem	Rezultat	Sztuka	2	-
	Zasoby przyrodnicze	Rezultat	Sztuka	-	-
	Zasoby kulturowe	Rezultat	Sztuka	2	-
	Zasoby historyczne	Rezultat	Sztuka	-	-
	Zasoby turystyczne	Rezultat	Sztuka	2	-
	Produkty lokalne	Rezultat	Sztuka	-	-
PODDZIAŁANIE 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji					
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	-	Produkt	Osobodzień	28	
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Ogółem	Produkt	Sztuka	287	
	Osoby fizyczne	Produkt	Sztuka	157	
	Instytucje	Produkt	Sztuka	25	
	Liczba podmiotów, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy	Produkt	Sztuka	14	
	Liczba podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	Rezultat	Sztuka	21	
Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	-	Produkt	Sztuka	41	
Liczba konferencji / targów / prezentacji (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	-	Produkt	Sztuka	11	

Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	-	Rezultat	Sztuka	56311
--	---	----------	--------	-------

Liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy w ramach prowadzonych naborów	Ogółem	Sztuka	157
	Wnioski zgodne z LSR	Sztuka	147
	Wnioski wybrane przez LGD	Sztuka	111

Źródło: Sprawozdanie z realizacji LSR za rok 2021 Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie

W LSR na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych wyodrębniono trzy kategorie uwarunkowań, które poddano szczegółowym analizom. Były to: uwarunkowania przestrzenne, środowiskowe i infrastrukturalne, uwarunkowania społeczne oraz uwarunkowania gospodarcze i rynek pracy. W oparciu o zdefiniowane potrzeby i problemy trafnie określono trzy cele szczegółowe.

Realizacja celu szczegółowego 1 nastawiona na rozwój infrastruktury społecznej i rewitalizacji, była odpowiedzią na problemy związane z niezadowalającym stanem technicznym infrastruktury dróg lokalnych, zaniedbane przestrzenie publiczne, brak centrów aktywności i świetlic wiejskich. Mocno zaakcentowano zagrożenia związane ze stanem środowiska naturalnego, w tym zwiększające się zanieczyszczenie powietrza w związku z rozwojem przemysłu, a także postępujące szkody górnicze. W ramach 1.1.1 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej, rekreacyjnej i obiektów kulturalnych oraz infrastruktury turystycznej zrealizowano działania tj. np.: rozbudowa przystani rzecznej nad Odrą w Bytomiu Odrzańskim w celu umożliwienia mieszkańcom z obszaru LGD dostępu do zmodernizowanej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, budowa wiaty rekreacyjnej przy budynku OSP w Grębolicach, zagospodarowanie przestrzeni publicznej przy świetlicy wiejskiej w m. Gaiki, utworzenie Centrum aktywności dla grup defaworyzowanych i mieszkańców wsi Sokołów poprzez przebudowę sali wiejskiej, przebudowa drogi gruntowej Mycielin-Przecław, etap I, przebudowa Centrum aktywności lokalnej w miejscowości Ługi, rozbudowa i przebudowa świetlicy wiejskiej w Nowej Kuźni na centrum aktywności społecznej wraz z zagospodarowaniem placu zabaw, budowa infrastruktury kajakowej wraz z elementami małej architektury wzdłuż rzeki Szprotawa, przebudowa budynku w Brzegu Głogowskim na Centrum Aktywności i Integracji dla grup defaworyzowanych i mieszkańców wsi, Centrum Aktywności dla grup defaworyzowanych i mieszkańców gminy poprzez przebudowę świetlicy wiejskiej we Wrzesinach, przebudowa sali gimnastycznej w Dalkowie na centrum aktywności i integracji dla grup defaworyzowanych i mieszkańców wsi, przebudowa budynku centrum aktywności dla grup defaworyzowanych i mieszkańców wsi Sobin w gminie Polkowice wraz z wyposażeniem zaplecza kuchennego. Natomiast w poddziałaniu 1.1.2. Zachowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz infrastruktury turystycznej wybrano działanie dot. utworzenia miejsca edukacji przyrodniczej w miejscowości Gostyń poprzez budowę przystani rowerowej. Łącznie przeprowadzono przedsięwzięcia na kwotę 888 731,49 euro.

Realizacja drugiego celu szczegółowego miała wzmocnić rosnące zaangażowanie mieszkańców, a także rozwijającą się współpracę organizacji pozarządowych z samorządem

oraz rozwój infrastruktury prospołecznej. Realizacja tego przedsięwzięcia pomogła w zniwelowaniu zdiagnozowanych słabych stron jaką niewątpliwie był niski poziom aktywności i zaangażowania w sprawy lokalnej społeczności. W ramach 1.2.1 Działania rozwijające potencjał społeczności lokalnych i organizacji, w tym działania przyrodnicze i klimatyczne zrealizowały podmioty tj.: Stowarzyszenie Europejskie Centrum Rozwoju Lokalnego, Stowarzyszenie Babskie Wzgórza, Stowarzyszenie Razem Działamy Lokalnie, Stowarzyszenie „Borowik” na Rzecz Pomocy Publicznej Szkole Podstawowej w Borowie Wielkim, Gmina Brzeźnica, Stowarzyszenie „Siecieborzyce-Aktywni Razem”, Stowarzyszenie Przyjaciół Nowego Miasteczka, Dom Kultury Jowisz Gaworzyce, Stowarzyszenie Radwanicki Klub Seniora OPTYMIŚCI, Stowarzyszenie Europejskie Centrum Rozwoju Lokalnego.

W poddziałaniu 1.2.2 Partycypacja mieszkańców we wdrażaniu LSR zrealizowano działania aktywizacyjne: XII HUBERTUS w Jakubowie, HUBERTUS LEŚNA STADNINA KRZYWCZYCE, Wydarzenie kulturalno-integracyjne aktywizujące społeczność lokalną pn. I Dzień Młodzieży Gaworzyce 2018 połączony z Piknikiem Rodzinnym, XIII Edycja Bluesobrania. Natomiast w ramach 1.2.3 Zintegrowane działania promujące Wzgórza Dalkowskie zrealizowano Targ śniadaniowy – Łużyckie Smaki. W ramach celu 2 zrealizowano przedsięwzięcia na łączną kwotę 39 178,96 euro.

Trzeci cel szczegółowy stanowił bezpośrednią odpowiedź na problemy lokalnego rynku pracy, stan przedsiębiorczości w regionie. W LSR zwrócono uwagę na brak ofert pracy dla osób młodych bez doświadczenia zawodowego, niedostateczne wsparcie dla rozwoju małej przedsiębiorczości, a także skomplikowane procedury pozyskiwania środków na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. W odpowiedzi zaplanowano działania, na które łącznie przeznaczono 1 488 399,98 euro. Wśród przykładów podejmowanej działalności gospodarczej znajdują nowo powstałe firmy, w których przeznaczono środki na: utworzenie stolarni zajmującej się kompleksową produkcją mebli, ogrodnictwa, usługi fotografii studyjnej i okolicznościowej oraz wideofilmowania, usługi kurierskie poprzez wprowadzenie innowacyjnej usługi oraz adaptację pomieszczeń biurowych, sklepu wielobranżowego Smaki Regionu wraz z punktem informacyjnym w miejscowości Książ Śląski, przetwórnii owocowo-warzywnej, gabinetu masażu i odnowy biologicznej w miejscowości Dzikowice, uruchomienie działalności gospodarczej polegającej na skupie i wstępnej obróbce zużytych wiązek kablowych, utworzenie Centrum EkoKULTURY na terenie Wzgórz Dalkowskich przyczyniające się do promocji i stwarzania miejsc pracy, świadczenie usług w zakresie akustyki oraz redukcji hałasu. W ramach wsparcia rozwoju działających podmiotów gospodarczych nastąpił rozwój m.in. firmy: MAXIMUSS poprzez utworzenie nowej siedziby i zaoferowanie kompleksowych usług dla firm transportowych, Zespół Pałacowo - Parkowy im. Jana Witkowskiego wprowadzenie innowacyjnej usługi hotelarskiej, restauracyjnej i wellness – SPA, KRIDOS w zakresie rozbudowy budynku firmy na cele rozszerzenia produkcji i utworzenia salonu sprzedaży, ELUXO sp. z o.o. w zakresie wprowadzenia na rynek innowacyjnego sposobu dystrybucji swoich towarów poprzez kreator internetowy, FAMAX SC poprzez dywersyfikację oferty produktowej, Niepubliczny Stomatologiczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Duo-Dent" poprzez wprowadzenie innowacyjnych oraz znacząco ulepszonych usług oraz dywersyfikację

działalności, PAŁAC WIECHLICE poprzez inwestycję w uruchomienie innowacyjnych usług - komory normobarycznej.

Warto przeanalizować postęp finansowy w realizacji LSR LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie. W tabeli przedstawiono kwestie dotyczące rozdysponowywania i wypłaty środków w ramach LSR do końca 2021 r.

Tabela 15 Postęp finansowy w realizacji LSR, stan na koniec 2021 r.

Nazwa przedsięwzięcia	Budżet w LSR [EUR]	Pomoc przyznana		Pomoc wypłacona	
		Realizacja budżetu [EUR]	Realizacja budżetu [%]	Realizacja budżetu [EUR]	Realizacja budżetu [%]
1.1.1 Zagospodarowanie przestrzeni publicznej, rekreacyjnej i obiektów kulturalnych oraz infrastruktury turystycznej	1 656 780,15	1 026 758,26	74,56	872 411,62	52,66
1.1.2. Zachowanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz infrastruktury turystycznej	352 569,87	240 205,89	68,13	16 319,87	4,63
1.2.1 Działania rozwijające potencjał społeczności lokalnych i organizacji w tym działania przyrodnicze i klimatyczne	67 750,00	32 956,76	48,64	32 956,76	48,64
1.2.2 Partycypacja mieszkańców we wdrażaniu LSR	5 750,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.3 Zintegrowane działania promujące Wzgórza Dalkowskie	20 075,00	6 222,20	30,99	6 222,20	30,99
1.3.1. Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych	683 761,76	409 150,10	59,84	384 150,10	56,18
1.3.2. Rozwijanie podmiotów gospodarczych w tym w kluczowych branżach dla regionu	804 638,22	795 015,98	98,80	604 250,23	75,10
RAZEM:		2 510 309,19	X	1 916 310,78	X

Źródło: Sprawozdanie z realizacji LSR za rok 2021 Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie

Realizacja finansowa LSR przebiega zgodnie z założeniami. Dane te pokazują, że większość z zaplanowanych zadań, jest w znacznej części zrealizowana a pomoc przyznana. Natomiast wypłaty pomocy postępują zgodnie z ustalonymi harmonogramami wsparcia beneficjentów. Pozostałe środki są realizowane zgodnie z planem na kolejne lata.

Ocena wsparcia i poziomu wdrażania

Celem badania ankietowego było pozyskanie informacji o poziomie zadowolenia beneficjentów z efektów współpracy z LGD, otrzymanego wsparcia, zaspokojenia ich potrzeb oraz oczekiwań. Próba liczyła 50% losowo wybranych beneficjentów. Założono zwrot ankiet na poziomie 40% rozestanych ankiet. W badaniu wzięło udział 32 beneficjentów, którzy skorzystali ze wsparcia LGD.

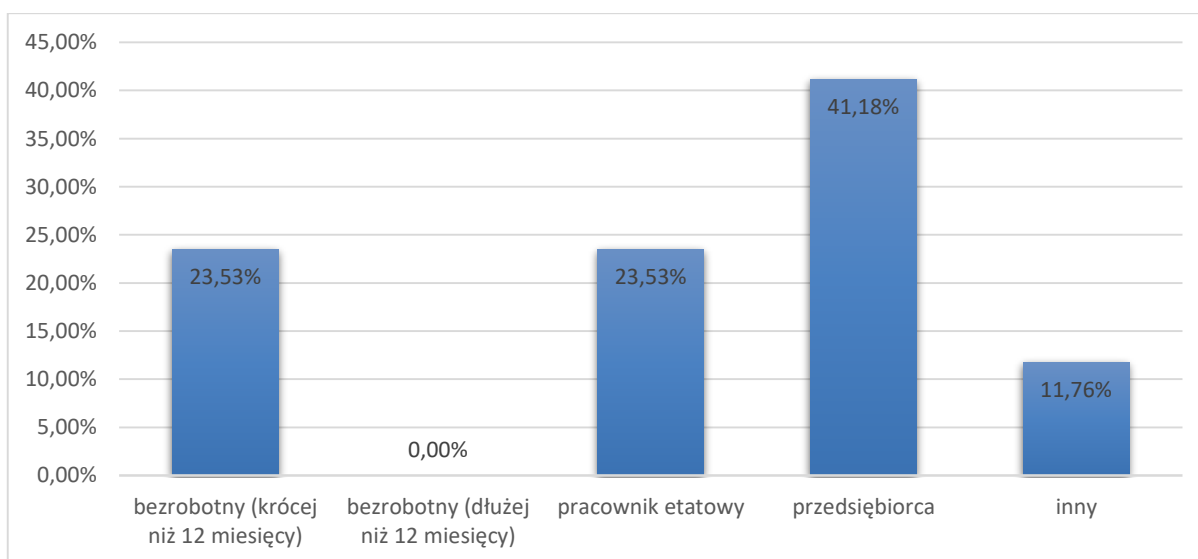
Dane z ankiet zostały zestawione z wynikami pogłębionych wywiadów z beneficjentami i głównymi interesariuszami LGD – przedstawicielami JST, organizacji pozarządowych, członków LGD. W spotkaniu wzięło udział 6 osób, byli to przedstawiciele grup beneficjentów LSR.

W ankiecie zadano pytanie dotyczące rodzaju wsparcia jakie otrzymano. 53% respondentów wskazała na dotację w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, 13% dotację w zakresie niekomercyjnej infrastruktury, 34% w zakresie grantów.

Następnie zapytano, czy sytuacja finansowa przedsiębiorstwa uległa poprawie dzięki pozyskanym środkom. Na pytanie odpowiadali przedsiębiorcy - 94% odpowiedziało twierdząco. Oznacza to, że osiągnęli cele związane ze swoim udziałem w programie.

Kolejnym badanym aspektem było to w jaki sposób tworzenie nowych miejsc pracy wpływało na sytuację na rynku pracy wśród beneficjentów. Najwięcej beneficjentów w momencie składania wniosku było przedsiębiorcami. Ta grupa stanowiła 40% badanych.

Wykres 13 Status na rynku pracy osób ubiegających się o dotację

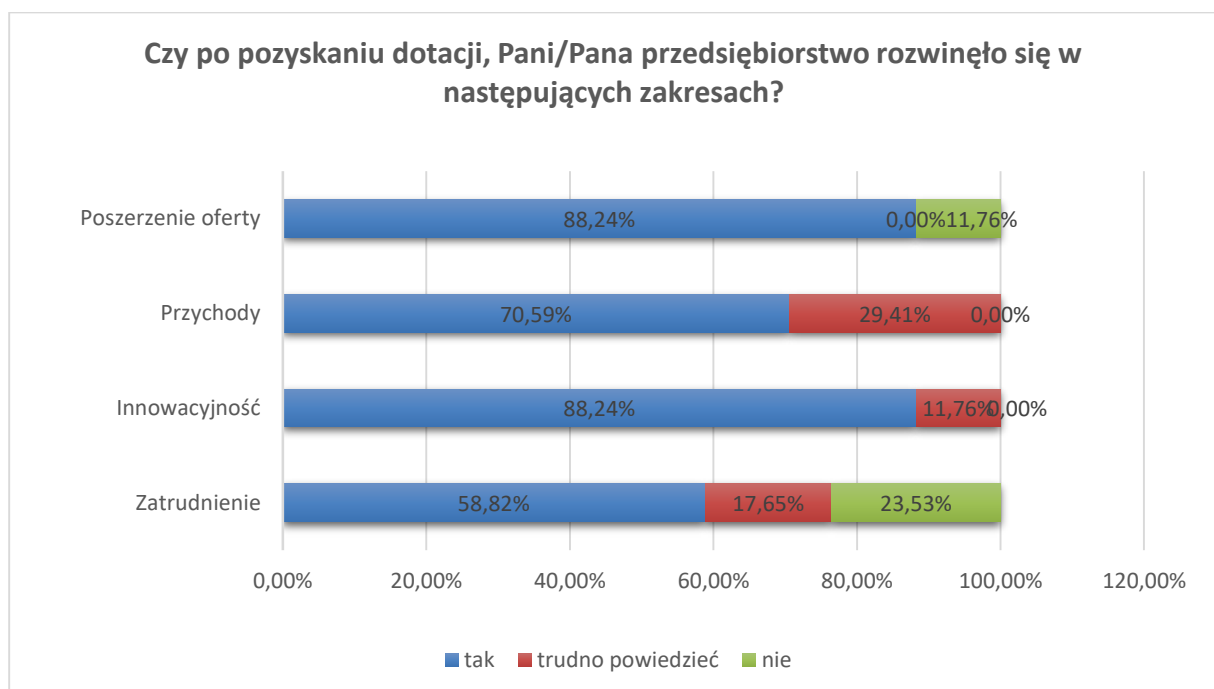

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD WD

Po zrealizowaniu operacji swój aktualny status na rynku pracy wszyscy beneficjenci określają jako „przedsiębiorca”. Nie mniej jednak 23% badanych pozostaje nadal pracownikami etatowymi, którzy najprawdopodobniej łączą pracę etatową z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Tym samym można założyć, że w tych przypadkach dotacja na stworzenie miejsca pracy nie przyniosła efektu globalnego na rynku pracy – liczba miejsc teoretycznie się zwiększyła, ale „zajęty” je osoby łączące teraz zatrudnienie na etacie i prowadzenie własnej firmy.

W dalszej części badania próbowano uchwycić zmiany w powstałych przedsiębiorstwach w trakcie i po zrealizowaniu operacji.

Wykres 14 Obszary, które zostały rozwinięte w wyniku uzyskania dotacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD WD

Najwięcej osób uważa, że firma szczególnie rozwinęła się w zakresie oferty oraz innowacyjności. Ponad 70% badanych udało się także wpłynąć na przychody. Natomiast w najmniejszym stopniu w przedsiębiorstwach wzrosło zatrudnienie. Respondentów zapytano także o to, czy wysokość otrzymanej dotacji była adekwatna do ich potrzeb. Tylko 35% z nich odpowiedziało twierdząco. 65% respondentów uważa, że dotacja była za niska.

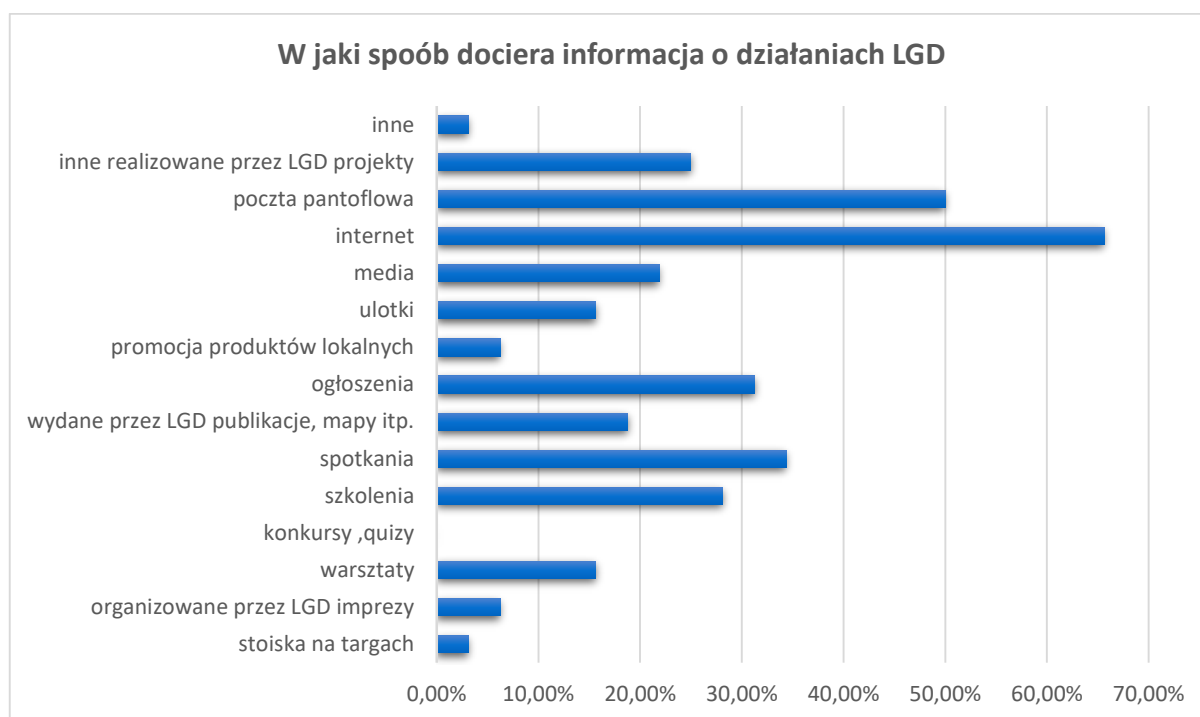
Procedury aplikacyjne

Wszystkich respondentów (zarówno przedsiębiorców jak i JST) zapytano o to, czy o środki aplikowali samodzielnie (z ewentualnym wsparciem LGD) czy też zlecali firmie zewnętrznej usługę przygotowania dokumentacji. Zespół badający założył, że wskaźnik osób aplikujących samodzielnie stanowić będzie sygnał dot. jasności i przejrzystości procesu składania wniosków. 78% zadeklarowało, że samodzielnie przygotowało wnioski aplikacyjne, 22% przyznało, że zleciło napisanie wniosku firmie zewnętrznej, ze względu na

niewystarczającą wiedzę (71,43%), niezrozumiałość dokumentacji (14,29%), brak czasu (28,57%). 84% badanych wskazało, że korzystało z doradztwa biura LGD.

Innym elementem badania był wątek promocji Lokalnej Grupy Działania i tego, czy i w jaki sposób dociera do swoich odbiorców (oraz tego na ile działania podejmowane przez LGD na tym polu są skuteczne).

Wykres 15 Kanały docierania informacji o LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD WD

Respondenci pozyskiwali informacje na temat działań podejmowanych przez LGD głównie za pośrednictwem strony internetowej. Na drugim miejscu znalazła się tzw. pocztą pantoflową, spotkania, ogłoszenia, szkolenia i inne realizowane przez LGD projekty. Biorąc pod uwagę, iż spotkania LGD przeprowadza głównie przed naborami oraz, że ogłoszenia dotyczą jedynie naborów (zatem częstotliwość ich pojawiania się jest stosunkowo niska) można domniemywać, iż potencjał komunikacyjny LGD może nie być w pełni wykorzystywany.

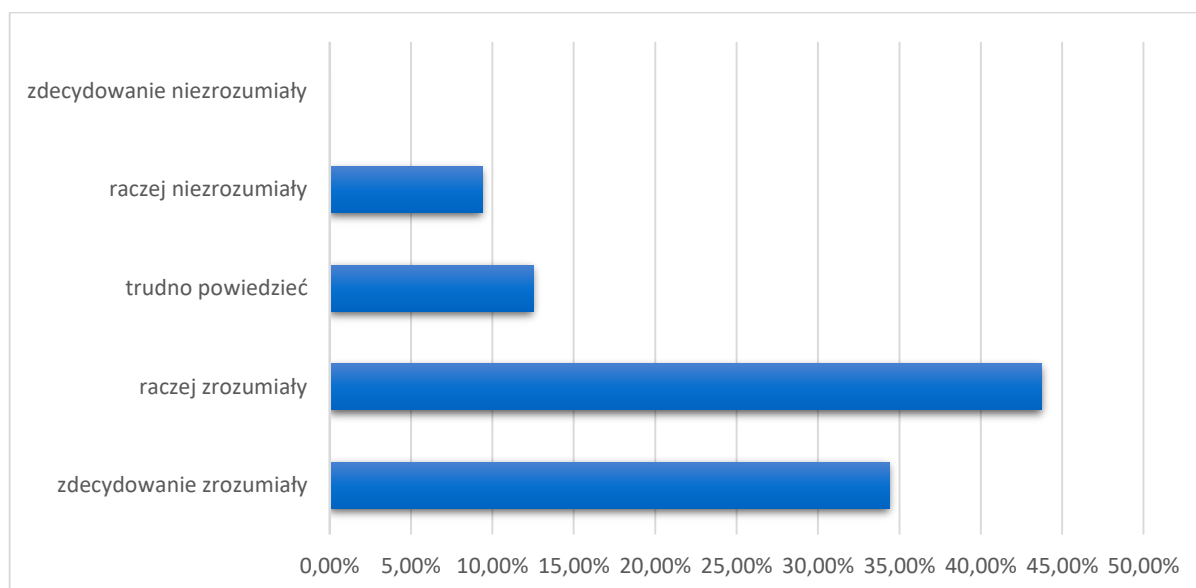
Bezpośrednie pytanie w tym wątku pojawiło się także w ankiecie. 75% badanych uważa, że LGD promuje się w wystarczający sposób, aby informacja o jego działalności dotarła do potencjalnie zainteresowanych osób. 15,63% nie wie, a co 10 osoba uważa, że LGD może lepiej wykorzystać potencjał promocyjny. Jeśli chodzi natomiast o sposób przekazu informacji (transparentność, czytelność) to zdecydowana większość beneficjentów wiedziała, kto i na jakich zasadach, przyznaje dotacje w ogłoszonym konkursie (94% wskazało zdecydowanie tak lub raczej tak).

Osoby uczestniczące w wywiadzie również zapytano, czy działalność LGD jest odpowiednio widoczna w terenie oraz czy działania, które podejmuje dla wypromowania swoich przedsięwzięć są wystarczające. Uczestnicy uważają, że działania nie zawsze są

utożsamiane z LGD. Może się to wiązać z brakiem bezpośredniej informacji dot. dofinansowania przedsięwzięcia. Uczestnicy uważają, że nie wykorzystują w pełni potencjału promocyjnego, głównie z powodu zbyt czasochłonnego procesu związanego z dokumentacją działań. Jako organizacja chcieliby być bliżej społeczności lokalnej, ale czasem czują, że przez ilość procedur i biurokracji, czasu jest zbyt mało.

Wątek ten rozszerzało pytanie o zrozumiałość przekazu LGD w oficjalnych dokumentach. Także w tym wypadku większość beneficjentów badania ankietowego była zdania, że język ten jest zrozumiały (78% wszystkich odpowiedzi). Co 10 osoba uważa, że był raczej niezrozumiały.

Wykres 16 Poziom zrozumienia języka używanego w oficjalnych dokumentach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD WD

Pytanie zostało skierowane do uczestników wywiadu. Zdaniem badanych język używany w oficjalnych dokumentach naboru często nie był zrozumiały dla wnioskodawców, szczególnie pisma, w których dominował język urzędniczy. Zdaniem pracowników LGD większość wnioskodawców mogło mieć z nim problemy. Uczestnicy, opierając się na wewnętrznej ewaluacji, zasygnalizowali, że część beneficjentów ma problem ze zrozumieniem Lokalnych Kryteriów Wyboru, głównie wątpliwości dotyczyły wkładu własnego wnioskodawców, utworzenia dodatkowych miejsc pracy, doprecyzowania innowacji czy ochrony środowiska. Pomocne było wsparcie pracowników biura. Podczas wywiadu zapytano także, jakie elementy w procedurze naboru i wyboru projektów utrudniały pozyskanie środków oraz czy są takie, które były zupełnie zbędne. Zdaniem uczestników jednym z większych problemów była ilość potrzebnych dokumentów oraz skomplikowany biznesplan, powielający pytania z wniosku. Proces aplikacyjny dodatkowo utrudnia brak generatora wniosków, bo załączone obowiązkowe pliki są przestarzałe. W ocenie uczestników wywiadu bardzo istotna jest sprawna współpraca z opiekunami w Urzędzie Marszałkowskim, a tą znacznie ułatwiły by jednolite procedury dla każdego LGD.

W kwestiach związanych z procedurami wyboru wniosków i podpisywaniem umów często w opinii publicznej pojawiały się głosy, iż to wszystko trwa zbyt długo. Okazuje się, że niemal połowa respondentów uważa, że czas oczekiwania na zakończenie wszystkich procedur aplikacyjnych jest zbyt długi. To w jaki sposób ten wydłużony czas wpływa na realizowane przez beneficjentów operacje, respondenci wskazywali w odpowiedziach otwartych. Wśród konsekwencji wydłużonego czasu wyboru znalazły się następujące odpowiedzi:

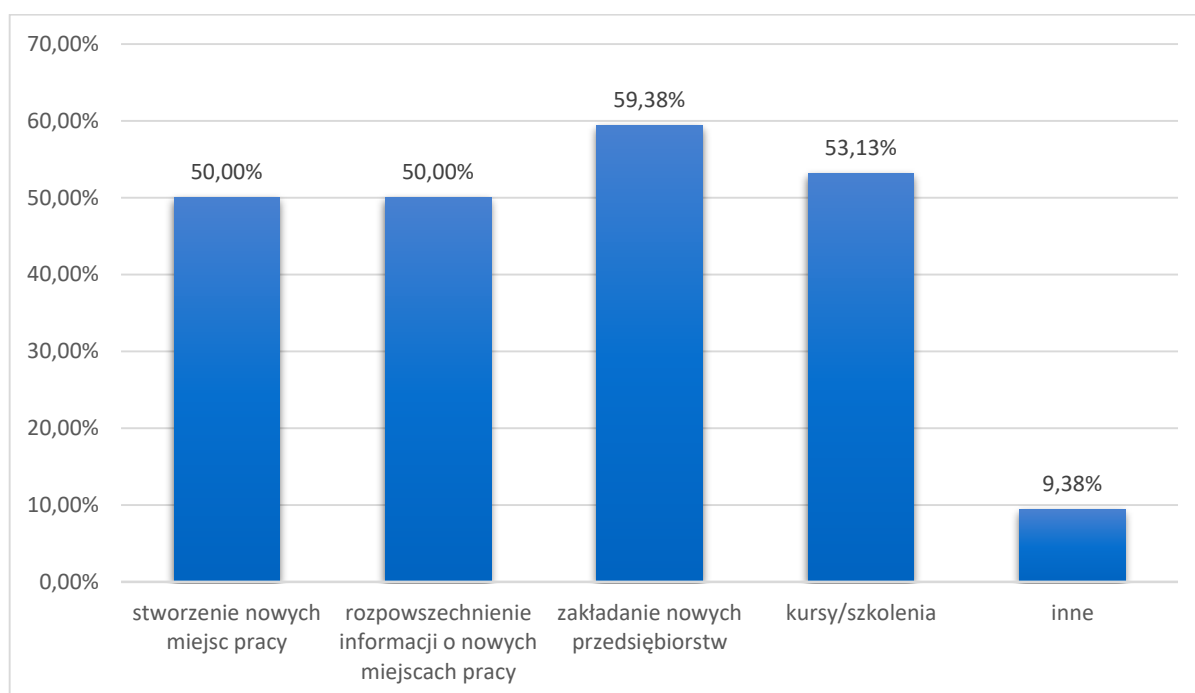
- „Przed wszystkim minus oczekiwania jest taki, iż ceny ofert wzrosły bardzo dużo od pierwszej oferty którą przedstawiliśmy przed podpisaniem umowy.
- Środki były potrzebne na już. Opóźnienie dotacji spowodowało, że firma ruszyła rok później niż by mogła.
- Przedstawione Oferty były już nieaktualne.
- W związku z wydłużonym czasem oczekiwania na podpisanie umowy koszty inwestycji znacznie wzrosły. Podrożały materiały i prace budowlane oraz planowane zakupy. Koszt inwestycji wzrósł o około 30% względem zakładanego we wniosku.
- Od momentu napisania biznes planu z wyceną sprzętów do momentu realizacji dotacji i zakupu sprzętów, zmieniła się dostępność wymienionych rzeczy w biznesplanie oraz ich ceny. Skutkowało to pisaniem aneksów o przeniesienie terminów.
- Czas oczekiwania na finalizację trwał dwa lata, nie mogłem w tym czasie podjąć pracy, założyć działalności, musiałem pozostawać bezrobotny do rozstrzygnięcia konkursu.
- Z błahego powodu, czyli braku jednego potwierdzenia wpłat składek ZUS odrzucono mój wniosek w pierwszym naborze;
- Złożone oferty stały się przestarzałe i nieaktualne. Zmiana czasu realizacji wpłynęła bardzo negatywnie na wzrost cen i realizację samego zadania.
- Procedura pozyskania dotacji jest dość długa, ale czas oczekiwania nie wpłynął znacząco na realizację planów;
- Nie zrealizowano wszystkich założonych celów;
- W naszym przypadku urządzenie, które pozyskaliśmy było wykonywane na zamówienie i czas który się wydłużył w związku przeciąganiem rozstrzygnięcia naboru oraz podpisania umowy zmienił cenę zakupu urządzenia;
- Inflacja i rozwinięcie się technologii, na której bazuje moje przedsiębiorstwo spowodowało ogromne problemy wypłacalności mojego przedsiębiorstwa. Mam ogromne problemy z dostępnością sprzętu zawartego w biznesplanie.”

Najczęściej pojawiającymi się wątkami jest wzrost cen planowanych do zakupu sprzętów pomiędzy dniem sporządzania biznesplanu a faktycznym momentem ich wydatkowania. Ale należy też podkreślić bardzo niekorzystną sytuację osób bezrobotnych, które przez cały ten okres nie mogły podjąć zatrudnienia. Jeden z beneficjentów zaznaczył, że czekał łącznie 2 lata. To zdecydowanie za długi czas, szczególnie biorąc pod uwagę sytuację materialną oraz chęć wspierania osób bezrobotnych jako grupy defaworyzowanej.

Podczas wywiadu grupowego zapytano co w trakcie pozyskiwania i rozliczania dotacji było najbardziej uciążliwe czy frustrujące? Zwrócono uwagę na dokumentację projektową, która zdaniem badanych, powinna zostać uproszczona, tak samo jak rozbudowany biznesplan. Propozycje te nie leżą jednak w mocy Stowarzyszenia i wymagałyby zmian w obowiązujących przepisach. Największym jednak kłopotem beneficjentów był czas rozpatrywania wniosków przez Urząd Marszałkowski. Jak zaznaczyli, biznes potrzebuje szybkiej decyzji, a plan finansowy nie jest adekwatny do przedsięwzięcia, które ma być zrealizowane za np. 12 miesięcy. Wskazano na analogiczne problemy, z którymi beneficjenci musieli się zmierzyć – wzrost cen, odpływ wykonawców, zmiany na rynku pracowniczym, zmiana technologii (zmiany parametrów maszyn). Pracownicy LGD musieli się także zmierzyć z frustracją ze strony beneficjentów, którzy mieli pretensje np. o ilość poprawek, które musieli przedłożyć na etapie oceny w Urzędzie Marszałkowskim. Wydłużony czas oczekiwania na dotację znacznie wpłynął na realizację planów. W kilku przypadkach, następstwem było wycofanie się z podpisania umowy. Uczestnicy wywiadu zwrócili również uwagę na utrudnienia w utrzymaniu płynności finansowej biura LGD, gdyż koszty związane z jego obsługą uzależnione są od wypłaconych umów. Rezygnacja Wnioskodawców z podpisania umowy wiąże się z mniejszymi środkami dla LGD, pomimo wykonania pracy związanej z przygotowaniem i naborem, w którym brał udział Wnioskodawca.

Beneficjenci zostali także poproszeni o wyrażenie zdania na temat potencjalnych działań zmierzających do zmniejszenia skali ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie. Ze wskazań wynika, że należałoby zakładać nowe przedsiębiorstwa, podnosić kwalifikacje osób bezrobotnych, tworzyć nowe miejsca pracy, a także rozpowszechniać informację o nich.

Wykres 17 Formy i narzędzia wspierające walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Ankiety dla beneficjentów LGD WD

Podczas wywiadu zapytano czy któreś z grup społecznych wymaga ułatwionego dostępu do środków na przedsiębiorczość. Badani uważają, że najbardziej powinno się wspierać osoby starsze i młode.

Respondenci zostali zapytani, na co przeznaczyliby kolejną dotację, gdyby mieli możliwość ją pozyskać:

- „Na rozwój firmy poprzez zakupy nowocześniejszych maszyn.
- Zakup sprzętu potrzebnego do zwiększenia oferty.
- Na rozwój infrastruktury we wsi.
- Na rozwój własnego przedsiębiorstwa, inwestycje w sprzęt niezbędny do funkcjonowania firmy, na nowych pracowników.
- Na rozwój już istniejącej firmy, zakup kolejnych niezbędnych sprzętów do pracy. Dofinansowanie stanowisk pracy, szkolenia i kursy dla pracowników.
- Na rozwój założonej działalności i rozbudowę parku technologicznego.
- Bardzo ważne dla mnie są dotacje z LGD dla przedsiębiorców na rozwój założonej już działalności gospodarczej. Obecnie biorąc pod uwagę, że środki z RPO LUBUSKIE 2021 - 2027 będą skupiały się na pożyczkach zwrotnych dla firm oraz na dotacjach na badania i rozwój, a więc specyficznych projektach, do których nie przystąpi potencjalny "mały" przedsiębiorca ważne jest, aby linia demarkacyjna była zachowana i skoro tam nie będzie dotacji na rozwój przedsiębiorczości, to tu w LGD takie dotacje powinny być dostępne dla mieszkańców LGD w nowym okresie programowania. Bardzo na to liczę bo jest to ważny aspekt rozwoju przedsiębiorczości w tych trudnych finansowo czasach dla firm. Ważne jest również, aby te nowo powstałe firmy utrzymały się i rozwijały, a nie zamknęły swoją działalność po minimalnym okresie związanym z koniecznością utrzymania firmy.
- Rozwój i wsparcie społeczności lokalnej z terenów wsi oraz rozwój rekreacji i turystyki.
- Tworzenie nowych miejsc pracy;
- Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.
- Na działania społeczne, w celu poprawy jakości życia mieszkańców. Poprzez organizację różnych form działania warsztatów, sympozjów, wydawnictw lokalnych folderów, przewodników, tablic poglądowych z dużą dozą wiedzy historycznej. Kolejno rozszerzenie turystyki lokalnej; odkrywanie zapomnianych miejsc i historii w regionie np. Wzgórz Dalkowskich i swojego województwa na zasadzie "Swego nie znacie cudze podziwiacie"
- Budowę hotelu”.

Benchmark

Przedstawione powyżej dane statystyczne opisują rzeczywistość na terenie LGD. Należy jednak przyjąć, iż część pozytywnych efektów dla społeczności lokalnych nie wynikała bezpośrednio z działań przewidzianych w strategii LSR. Podjęto próbę określenia „biegu jałowego”, czyli stopnia zmian, które zaszłyby w regionie nawet pomimo braku wdrażania LSR. Aby móc określić skalę takiego efektu dokonano analizy porównawczej pomiędzy 3 gminami z województwa mazowieckiego (nieliczne gminy w kraju, które nie były objęte LSR 2014-2020) oraz wynikami statystycznymi uśrednionymi (lub zsumowanymi, w zależności od charakteru wskaźnika) na obszarze badanej LGD. Do porównań przyjęto zestaw wskaźników, które są porównywalne w całym kraju, gdyż są zbierane w systemie statystyk publicznych i ujawniane w Banku Danych Lokalnych GUS.

Wyniki porównania przedstawiono w poniższej tabeli. Kolorem zaznaczono ocenę zmiany danego wskaźnika. Im głębsza zieleń tym lepiej dana gmina/LGD wypadła w porównaniu wskaźników, które miały przedstawiać korzystne zmiany. Analogicznie ze wskaźnikami, których tendencja okazała się niekorzystna – je zaznaczono w odcieniach czerwieni i żółtego, wskazując w danym wierszu najniższą jednostkę kolorem czerwonym.

Tabela 16 Analiza porównawcza LGD i gmin nie objętych LSR

Wskaźnik/ jednostka porównawcza	Warka			Jasieniec			Stara Biała			LGD WD		
	2014	2021	zmiana % 14/21	2014	2021	zmiana % 14/21	2014	2021	zmiana % 14/21	2014	2021	zmiana % 14/21
Liczba ludności	nd	19122	nd	nd	5297	nd	nd	12064	nd	nd	88257	nd
Liczba bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	4.3	1.9	-55.81%	5.4	1.2	-77.78%	8.5	4.4	-48.24%	9.2	3.8	-58.70%
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców	799	988	23.65%	629	776	23.37%	696	881	26.58%	709	879	23.98%
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 000 mieszkańców	601	747	24.29%	478	585	22.38%	575	713	24.00%	536	672	25.37%

Liczba noclegów udzielonych krajowym i zagranicznym turystom w ciągu roku	15720	17661	12.35%	0	0		1581	1563	-1.14%	33302	25111	-24.60%
Liczba organizacji pozarządowych na 10 000 mieszkańców	23	29	26.09%	17	26	52.94%	17	22	29.41%	35	44	25.71%
dochód na 1 mieszkańca (budżetu gminy)	2995.49	5708.12	90.56%	2981.76	7015.13	135.27%	3424.99	6596.53	92.60%	4242.871	7958.515	87.57%
Saldo migracji średnia 1000 mieszkańców	1.6	0.4	-75.00%	1.7	-3.8	-323.53%	8	5.7	-28.75%	2.3	4.1	75.97%
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej -Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego	716	225	-68.58%	280	103	-63.21%	474	193	-59.28%	7599	2702	-64.44%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na: 31.12.2021

Średni wynik zmian parametrów wskaźników wyniósł odpowiednio:

Warka	Jasieniec	Stara Biała	LGD WD
28.29%	6.43%	31.28%	42.14%

Co wskazywać by mogło, iż fakt wdrażania LSR wywierał pozytywny wpływ na poszczególne zmiany w omawianych wskaźnikach i pozwalał na osiągnięcie lepszych wyników niż gminy benchmarku o 10,78– 35,71 punktów procentowych.

Z przedstawionej analizy wynika, że w przypadku LGD WD tylko jeden wskaźnik nie podążył we właściwym kierunku. W dwóch pozostałych jednostkach porównawczych sytuacja taka pojawiała się w trzech wskaźnikach a w jednej z gmin – raz.

6. Ocena wdrażania LSR zawierająca odpowiedzi na pytania badawcze

1. Ocena wpływu na główny cel LSR

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wskazano cel ogólny: Zrównoważony rozwój oparty o wykorzystanie zasobów społecznych, gospodarczych i środowiskowych obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r., do którego przypisano trzy cele szczegółowe, a także przedsięwzięcia, wskaźniki rezultatu i produktu. Do każdego wskaźnika wskazano źródła danych i okresy pomiaru, wartość bazową oraz określony został termin osiągnięcia wartości docelowych na rok 2023. Wartości docelowe wskaźników, jakie mają zostać osiągnięte dzięki realizacji LSR zostały określone proporcjonalnie, racjonalnie i efektywnie do planowanej wielkości zaangażowania środków z PROW 2014-2020.

Stopień osiągnięcia poszczególnych celów i przypisanych do nich wskaźników analizowany za okres 2014-2021 nie budzą zastrzeżeń. Efekty zaplanowanych i zrealizowanych przedsięwzięć wpłynęły na zniwelowanie słabych stron zdiagnozowanych i opisanych w LSR. Część zaplanowanych wskaźników została osiągnięta, pomimo trudności jakie pojawiły się w związku z pandemią COVID-19. Zespół badawczy sprawdził realizację planów w 2022 r. i na jej podstawie, a także opinii pracowników LGD zakłada, że pozostałe wskaźniki nie są zagrożone i postępują zgodnie z przyjętym harmonogramem naborów wniosków, a ich realizacja jest planowana i możliwa do osiągnięcia w określonej perspektywie czasowej do 2023 roku.

Stan realizacji LSR potwierdza postęp rzeczowy i finansowy osiągnięty przez LGD. Zaplanowana interwencja miała spowodować trwałą zmianę w środowisku lokalnym. Główne działania skupiały się na zrównoważonym rozwoju opartym na aktywności mieszkańców, rozwoju gospodarczym i dbaniu o środowisko naturalne. Wyniki badania ewaluacyjnego LSR potwierdzają, że wykonalne jest osiągnięcie wyznaczonego celu ogólnego, szczegółowych i przypisanych do nich wskaźników w perspektywie czasowej do 2023 r.

2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Choć kapitał społeczny, w terminologii naukowej, jest głównie rozpatrywany w kategoriach socjologicznych, to obecnie dostrzega się jego potencjał w tworzeniu dochodu narodowego oraz wzrostu poziomu życia społeczeństwa, twierdzi A. Libertowska¹. Zwiększa motywację do działania, rozwijania współpracy, determinuje zdolność podjęcia

¹ Andżelika Libertowska, „Kapitał społeczny w rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Podejście sieciowe”, Optimum. Studia Ekonomiczne Nr 4 (64) 2013.

innowacyjnego. Kapitał społeczny „umożliwia członkom danego społeczeństwa zwiększenie efektywności zbiorowego działania i sprawniejsze osiągnięcie podzielanych przez nich celów”². Według W. Toczyńskiego integrowanie społeczności lokalnej stanowi proces, który jest uwarunkowany zdolnością do współpracy³. Współpracy, która buduje i wspiera rozwój lokalny.

Efekty generowane przez kapitał społeczny w wymiarze lokalnym mogą mieć charakter zarówno pozytywny, czyli stymulujący rozwój lokalny, jak i negatywny, czyli ograniczający możliwości rozwoju lokalnego. Ta sama siła społecznej więzi z jednej strony utrzymuje członków grupy w ścisłym związku, przynosząc im korzyści, a z drugiej strony odpycha innych, którzy nie spełniają określonych kryteriów, co w rezultacie obniża aktywność społeczną oraz jakość i skalę interakcji społecznych w gminie⁴.

Istotą kapitału społecznego, który stanowi uzupełnienie kapitału ludzkiego, jest to, że tkwi on w relacjach, a nie, jak kapitał ludzki, w jednostkach. „Najnowszy sprzęt i najbardziej innowacyjne idee w rękach lub w głowie najmądrzejszej osoby niewiele dadzą, o ile osoba ta nie będzie miała dostępu do innych”⁵. Siła kapitału społecznego tkwi w powiązaniach tworzonych między członkami organizacji, grupami i instytucjami. Pozwala zminimalizować zagrożenia płynące z podejmowanych akcji, umożliwia współpracę różnych aktorów oraz pełne synergiczne wykorzystanie zasobów i potencjału, który oni posiadają. Kapitał społeczny, wyzwalając pozytywną energię w społeczeństwie, wpływa nie tylko na jakość norm, formalnych i nieformalnych instytucji, lecz także na funkcjonowanie jednostek w społeczeństwie⁶.

Wzmacnianie kapitału społecznego wymaga zaplanowania przedsięwzięć i działania długofalowego, co po części znalazło odzwierciedlenie w Lokalnej Strategii Rozwoju, jej celach i rezultatach. Duży nacisk został położony na zbudowanie infrastruktury społecznej umożliwiającej aktywność społeczną mieszkańców. Waga, jaką LGD upatruje w aktywizacji środowiska lokalnego znalazła odzwierciedlenie w drugim celu szczegółowym - Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie do 2020 (23) r. Zaplanowane, w ramach realizacji celu ogólnego i celów szczegółowych, przedsięwzięcia objęły projekty grantowe, wzmacniające poczucie jedności i tożsamości kulturowej. Włączyły w działania różne grupy mieszkańców i organizacje pozarządowe.

² R. Brol, Innowacyjność lokalnych jednostek terytorialnych, w: Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce, red. R. Brol, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009, s. 58

³ W. Toczyński, J. Lenzion, Lekcja z upadku Programu Inicjatyw Lokalnych w gminie Wicko, w: Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna, red. T. Kaźmierczak, M. Rymśa, Wydawnictwo ISP, Warszawa 2007, s. 253.

⁴ R. Brol, Kapitał społeczny w gospodarce lokalnej, w: Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce, red. R. Brol, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008, s. 318

⁵ T. Kaźmierczak, Kapitał społeczny a rozwój społeczno-ekonomiczny – przegląd podejść, w: Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna, red. T. Kaźmierczak, M. Rymśa, Wydawnictwo ISP, Warszawa 2007, s. 49.

⁶ W. Goszczyński, Kształtowanie synergicznych form kapitału społecznego jako warunek prawidłowej aktywizacji społeczności lokalnych na przykładzie pilotażowego programu LEADER+, w: Społeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce. Partycypacja lokalna i kapitał społeczny, red. H. Podedworna, P. Ruszkowski, Scholar, Warszawa 2008, s. 109

Jak wynika z ankiet skierowanych do społeczności średnio dwie trzecie osób jest zainteresowanych sprawami lokalnymi. Wśród czynników, które motywują do aktywności społecznej, respondenci najczęściej wskazywali: chęć wpływu na zmiany i wewnętrzną potrzebę pomocy innym, a także rozwój osobisty, dalsze doskonalenie, nowe doświadczenia. Podczas badania zweryfikowano, w jakim obszarze aktywności społecznej respondenci chcieliby uczestniczyć. Okazuje się, że wątek turystyki i krajoznawstwa, a także kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury czy też działalności na rzecz osób starszych to obszary z największym potencjałem. Kolejne równie istotne elementy to działalność na rzecz dzieci i młodzieży czy też czystości miejsc publicznych.

W obszarze kapitału ludzkiego i aktywizacji społecznej Stowarzyszenie Wzgórza Dalkowskie realizowało granty:

1) Granty ukierunkowane na infrastrukturę:

- Grant nr 1 „Wesoła Maciejka - Utworzenie miejsca rekreacyjno-integracyjnego w Długiem”.
- Grant nr 2 „Budowa Strefy rekreacyjno-sportowej w Szprotawie”.
- Grant nr 3 „Utworzenie siłowni plenerowej w miejscowości Strogoborzyce”.
- Grant nr 4 „Utworzenie miejsca rekreacji i integracji dla grup defaworyzowanych i mieszkańców Studzieńca poprzez budowę ogólnodostępnej siłowni zewnętrznej”.
- Grant nr 5 - „Budowa siłowni zewnętrznej w m. Kłoda”
- Grant nr 6 - Budowa Wiat Integracyjnych w miejscowości Małaszowice,
- Grant nr 7 - Zagospodarowanie przestrzeni publicznej poprzez wykonanie wiaty rekreacyjnej "łączymy pokolenia".
- Grant nr 8 - Siłownia zewnętrzna w Przylaskach,
- Grant nr 9 - „Strefa relaksu w Modłej”,
- Grant nr 10 - Plac Pupila – budowa wybiegu dla psów
- Grant nr 11 „RISE” - Interaktywne Wzgórza Dalkowskie – Edukacja i Aktywizacja Radwanówka – utworzenie miejsca rekreacyjno – integracyjnego w Radwanowie Wichów – Stacja Integracja,
- Grant nr 12 Adaptacja siedziby fundacji na potrzeby ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej poprzez utworzenie miejsca spotkań, rekreacji i integracji dla mieszkańców i grup defaworyzowanych,
- Grant nr 13 - Zielona strefa spotkań - zagospodarowanie parku miejskiego,
- Grant nr 14 Utworzenie placu zabaw w miejscowości Strogoborzyce,
- Grant nr 15 - ROZWÓJ MIEJSCA REKREACJI NA TERENIE SKJ CZARNA PERŁA,
- Grant nr 16 - Rozbudowa miejsca rekreacji i integracji w Studzieńcu .

2) Granty ukierunkowane na stworzenie miejsca i ścieżki:

- Grant nr 1 - Miejsce do edukacji przyrodniczej – Edukacyjna Zagroda w Mycielinie.
- Grant nr 2 „Utworzenie ścieżki edukacyjno-przyrodniczej „Arboretum różaneczników i azalii w zabytkowym parku w Dalkowie”.

3) Granty ukierunkowane na zachowanie dziedzictwa lokalnego poprzez renowację zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim

- Grant nr 1 - Zabytkowa ambona - korona ziemi lubuskiej,
- Grant nr 2 - Zamek Jędrzychów pobudowany przed 1300r. - prace ratunkowe i konserwatorskie, zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna dzwonnicy.

4) Granty wydarzenia na Wzgórzach Dalkowskich (imprezy kulturalne)

- Zadanie nr 1 - Już 50 lat watra opowiada bukowińską historię. Celem operacji była prezentacja dziedzictwa kulturowego górali bukowińskich, zachowanie kultury i tradycji przodków w tym rozwój kultury ziemi lubuskiej.
- Zadanie nr 2 - „Uwolnić ducha Dalkowskich Wzgórz”. Celem było poznanie walorów przyrodniczych, kulturalnych Wzgórz Dalkowskich oraz ich historii.
- Zadanie nr 3 – Koncert Jakubowo na ludowo. Celem operacji była promocja rozmaitych form związanych z kreatywnym i zorganizowanym spędzaniem czasu wolnego, wspieranie przekonania o słuszności angażowania się w działalność społeczną, kultywowanie tradycji.
- Zadanie nr 4 – Spacer po historii. Integracja międzypokoleniowa, kultywowanie tradycji regionu
- Zadanie nr 5 – Festiwal zdrowia – „Blżej natury – poczuj klimat Wzgórz Dalkowskich”. Wydarzenie aktywizujące społeczność lokalną Wzgórz Dalkowskich w zakresie aktywności ruchowej i sportowej, w miejscowości Dalków, położonej w Gminie Gaworzyce w samym sercu Wzgórz Dalkowskich.
- Zadanie nr 6 – Zorganizowano Dzień Aktywności Rodziny na terenie stajni „Wesoła Maciejka” w miejscowości Długie.
- Zadanie nr 7 – Festiwal pierogów dla mieszkańców Borowa Wielkiego jak i okolicznych miejscowości,
- Zadanie nr 8 - „MIĘDZY WICHOWEM A DALKOWEM” REKREACJA – KULTURA – HISTORIA: QUESTING 2022,
- Zadanie nr 9 - ZLOT KÓŁ GOSPODYŃ WIEJSKICH – „ŁĄCZĄ NAS WZGÓRZA”,
- Zadanie nr 10 - Festyn z okazji 800 - lecia wsi Kłobuczyn,
- Zadanie nr 11 - Razem raźniej - Aktywni w Rodzinie,
- Zadanie nr 12 - NA STRAŻY PAMIĘCI - 800 LAT WSI CLOBUSCO 1222 – KŁOBUCZYN 2022,
- Zadanie nr 13 - Z kopyta – integracja na wesoło,
- Zadanie nr 14 - Integracja z KGW Zimna Brzeźnica

Podczas wywiadu grupowego respondenci podkreślali, że na obszarze gmin LSR występuje zróżnicowanie pod kątem aktywności społecznej i ilości organizacji pozarządowych.

Uznano, że elementem, który utrudnia działanie jest zbyt rozbudowana biurokracja i skomplikowany system aplikowania o granty w ramach LSR. Realizacja grantów mogłaby w większym zakresie pobudzać społeczność do działania, ale dość często młode organizacje odstrasza procedura aplikacyjna, a także czas rozpatrywanie wniosków. Wskazano, że sama realizacja projektów grantowych również nie należy do najłatwiejszej, a utrudnia je konieczność znajomości nie tylko spraw społecznych, ale także realizacji projektów infrastrukturalnych, uzyskiwanie pozwoleń, odbiory itp. LGD stara się wspierać organizacje pozarządowe i lokalnych liderów proponując szkolenia z zakresu m.in. pozyskiwania grantów, ABC pisania i rozliczania projektów, motywując do podejmowania nowych wyzwań i odwagi w dążeniu do zmian w społeczności. Jak podkreślają pracownicy, przejście do projektów grantowych z PROW jest trudne i nie każda organizacja ma takie doświadczenie, by samodzielnie rozliczyć te środki.

Warto zaznaczyć, że cele LGD Stowarzyszenie Wzgórze Dalkowskie wspierane są przez Fundację „Porozumienie Wzgórze Dalkowskich”, która realizuje szereg projektów skierowanych na wsparcie lokalnej społeczności np. w ramach programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO), jak również środków z Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych czy EFS. Fundacja jest także Ośrodkiem Działaj Lokalnie. Taka synergia działań stanowią wartość dodaną.

3. Przedsiębiorczość

W LSR do głównych potrzeb obszaru wskazano rozwój przedsiębiorczości, jako składnik atrakcyjności regionu. Na podstawie analizy określono mocne strony regionu, który jest atrakcyjny dla potencjalnych inwestorów, posiada bowiem dobrą infrastrukturę i układ komunikacyjny dla biznesu, a także korzystne położenie przygraniczne. W LSR zidentyfikowano zagrożenia, które mogą negatywnie wpływać na rozwój regionu. W ramach trzeciego celu głównego zaplanowano działania nakierowane na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej.

Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju przyczyniła się do wzrostu liczby osób prowadzących działalność gospodarczą, a także wsparcia rozwoju firm działających na obszarze. W okresie realizacji LSR liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców rosła we wszystkich gminach. Wyraźnie zmniejszyła się także stopa bezrobocia. Zrealizowane działania w pewnym stopniu wpłynęły na poprawę na rynku pracy oraz rozwój lokalnych firm.

Działania wspierające przedsiębiorczość zostały wysoko ocenione przez beneficjentów. 94% Beneficjentów programu uważa, że sytuacja finansowa przedsiębiorstwa uległa poprawie dzięki pozyskanym środkom. Po zrealizowaniu operacji 88% Beneficjentów uważa, że udało się także poszerzyć ofertę swojej firmy i wdrożyć innowacje, większość, że ich firma rozwinęła się w obszarze przychodów. Najmniej, bo 59% uważa, że rozwinęło zatrudnienie w firmie.

Jedynie 35% Respondentów uważa, że wysokość otrzymanej dotacji była adekwatna do ich potrzeb.

Niemal 40% badanych jest zainteresowana otrzymaniem dotacji na otwarcie własnej działalności gospodarczej w przyszłości. W celu określenia potrzeb i priorytetów na przyszłość respondenci badań zostali poproszeni o wskazanie jakie branże są najbardziej warte wsparcia, w formie dotacji na otwarcie działalności gospodarczej. Badani wskazali na działalność związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją; opieką zdrowotną i pomocą społeczną; edukacją; zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, usługami. Badanych zapytano także na co by przeznaczyci dotację, gdyby mieli możliwość pozyskania kolejnych. Najczęściej pojawiające się odpowiedzi to: na infrastrukturę społeczną i turystyczną, rozszerzenie działalności, zmiana kwalifikacji oraz poszerzenie działalności o nowe profesjonalne usługi i nowoczesny sprzęt.

Opierając się na wynikach badań należy podkreślić, że wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane i koreluje z potrzebami mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców.

4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Obszar objęty LSR charakteryzuje się dużym potencjałem turystycznym. Atutem są zasoby naturalne, ukształtowanie terenu, uwarunkowania historyczne, kulturowe, które stanowią dobrą bazę do przyciągnięcia turystów zainteresowanych odpoczynkiem na łonie natury. Rejon jest odpowiednim miejscem dla fanów, zarówno pieszych wędrówek, jak i wycieczek rowerowych, kolarstwa sportowego. Posiada bowiem gęstą sieć oznakowanych szlaków pieszych i rowerowych. Osią dla nich jest „Szlak Dziadoszan”, z którym łączą się liczne trasy lokalne. Formą turystyki aktywnej, połączoną z obserwacją przyrody, są ścieżki dydaktyczne oraz rekreacja konna. Oryginalną propozycją, jest Szlak św. Jakuba, biorący swój początek w Jakubowie.

Jednym z problemów wskazanych w LSR były braki w infrastrukturze turystycznej, rekreacyjnej, służącej integracji społecznej i edukacyjnej, z tego względu pierwszy cel szczegółowy wraz z zaplanowanymi przedsięwzięciami dotyczył wykorzystania potencjału regionu do rozwoju zróżnicowanych form turystyki, a także zwiększenia ilości miejsc integracji społecznej.

Analizując postęp rzeczowy LSR widać szereg działań, które zostały podjęte, aby zrealizować zakładane cele. Zaplanowane przedsięwzięcia są spójne. Podjęto wysiłek polegający na zniwelowaniu zdiagnozowanej słabej strony regionu i zrealizowano szereg inwestycji rozwijających infrastrukturę. W ramach LSR wzmocniono znacznie infrastrukturę turystyczną poprzez budowę ścieżek rowerowych, placów zabaw, siłowni, wiat. Uzupełniając działaniami wspierającymi podejmowanie inicjatyw kulturalno-społecznych, edukacyjnych, rekreacyjnych i sportowych, których celem jest integracja środowiska lokalnego, a także

kultywowanie tradycji i obyczajów regionu. Dopełnieniem są działania promocyjne m.in. stworzenie centrum turystycznego, wydanie publikacji i map regionu.

W ramach badań zapytano mieszkańców czy potencjał turystyczny na obszarze wspieranym przez LSR wzrósł czy zmalał. Wg badanych potencjał ten w ostatnich latach wzrósł (ponad połowa odpowiedzi). W kontekście potencjału turystycznego zapytano także o to, jakie obszary mogą sprawić, że do regionu przyjeżdżać będzie więcej turystów. Wśród badanych dominuje przekonanie, że w przyrodzie drzemie największy potencjał (ponad 84%). Kolejnym istotnym punktem mogą być zabytki i organizowane imprezy. Mieszkańcy uważają, że rozwój turystyki w oparciu o wskazane obszary wymaga doinwestowania głównie w zakresie bazy noclegowej i gastronomicznej, atrakcji, infrastruktury towarzyszącej (wiaty, miejsca parkingowe, toalety itp.) oraz wyprodukowania lokalnych pamiątek i utworzenia punktów gdzie będą one dostępne do zakupu. Ponad 65% wskazała na bazę noclegową, 54% atrakcje, 53% infrastrukturę, a ponad 30% na lokalne pamiątki. Podczas wywiadu grupowego skupiono się także na wskazaniu jakie obszary i w jakim kierunku powinno się rozwijać. Członkowie LGD wskazywali na rozwój infrastruktury, bazy noclegowej, punktów gastronomicznych, ale także infrastruktury np. lepszych jakościowo ścieżek rowerowych z pasem zieleni oddzielającym od drogi.

W ocenie zespołu badawczego działania, jakie podejmowało LGD przyczyniły się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego. Niemniej ze względu na pandemię COVID-19, która była bardzo ciężkim okresem dla całej branży turystycznej, warto w kolejnej LSR kontynuować działania wzmacniające rozwój turystyki oraz zadbać o kultywowanie tradycji regionu.

5. Grupy defaworyzowane

Jednym z głównych zagrożeń dla regionu wskazanych w LSR, jest migracja, szczególnie osób w wieku produkcyjnym do 35 roku życia wyjeżdżających za granicę, a także utrzymywanie się wysokiej stopy bezrobocia w części lubuskiej obszaru LGD, czy brak oferty aktywizacji dla osób 50+. Z badań przeprowadzonych podczas tworzenia LSR wynikało, że negatywne skutki tych zjawisk odczuwają: osoby młode do 35 roku życia, osoby bezrobotne, w tym długotrwale oraz osoby 50+. W ramach LSR zaplanowano interwencję minimalizującą negatywne skutki dla grup dewaloryzowanych, m.in. skierowanie działań aktywizujących, umożliwienie aplikowania o środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej (dodatkowe punkty zgodnie z Lokalnymi Kryteriami Wyboru dla osób poniżej 35 roku życia, osób po 50 roku życia czy bezrobotnych). Warto podkreślić, że ponad 94% beneficjentów programu uznało, że sytuacja ich przedsiębiorstwa uległa poprawie po otrzymaniu dotacji.

W Kryteriach Wyboru Projektów zaznaczono, że aby realizowana operacja spełniała kryterium: niwelowanie nierówności społecznych, dla celów szczegółowych 1 i 2 muszą zachodzić następujące warunki: „Operacja powinna uwzględniać rozwiązania służące

zaspokojeniu potrzeb co najmniej jednej z grup defaworyzowanych, do których należą: osoby bezrobotne, w tym długotrwale, osoby do 35 roku życia, osoby powyżej 50 roku życia. Z treści wniosku powinno wynikać, w jaki sposób operacja przyczyni się do niwelowania nierówności społecznych i wsparcia grup defaworyzowanych poprzez stworzenie przestrzeni publicznej, centrów aktywności, miejsc rekreacji, dróg publicznych czy ścieżek edukacyjnych, co przyczyni się do rozwoju kapitału społecznego”. Natomiast w ramach 3 celu szczegółowego – kryterium Zatrudnienie/ samozatrudnienie osób z grup defaworyzowanych określonych w LSR, 1 punkt otrzymywał Beneficjent, który był osobą z grupy defaworyzowanej (dotyczy samozatrudnienia) lub Beneficjent zagwarantował zatrudnienie osoby z grup defaworyzowanych w ramach rozwoju firmy. Kryterium weryfikowano na podstawie przedstawionych informacji we wniosku o przyznanie pomocy oraz złożonego przez Wnioskodawcę pisemnego zobowiązania we wniosku, w którym wskaże rodzaj osób z grup defaworyzowanych objętych operacją.

Po analizie porównawczej sytuacji na lokalnym rynku pracy na przestrzeni ostatnich lat, uznać należy, że w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane. Zaplanowane przedsięwzięcia w dużej mierze uwzględniały ich potrzeby. Choć sytuacja wskazanej grupy uległa poprawie, ogólne warunki na lokalnym rynku wskazują, że zmiany demograficzne i postępujące starzenie się społeczeństwa będzie nadal odbijało się negatywnie na osobach starszych i młodych. W kolejnej LSR zasadne wydaje się kontynuowanie wsparcia kierowanego do grup wskazanych w LSR, zwłaszcza młodych oraz 50+.

W ramach badań ankietowych zapytano mieszkańców czy zauważają wokół siebie grupę lub grupy mieszkańców, dla których możliwości wejścia na rynek pracy są utrudnione. Około 30% badanych uważa, że nie da się lub bardzo trudno wyodrębnić konkretną grupę. Pozostali badani, wśród osób, które mogą mieć problemy wskazuje: osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, osoby młode, a także samotnych rodziców.

Sprawdzono także jakie jest zdanie beneficjentów programu na temat potencjalnych działań zmierzających do zmniejszenia skali ubóstwa i wykluczenia społecznego w regionie. Ze wskazań wynika, że należałoby tworzyć nowe miejsca pracy, a także nowe przedsiębiorstwa. W opinii mieszkańców, priorytetem powinny być: szkolenia podnoszące kwalifikacje (kursy językowe, kursy zawodowe), w tym szkolenia wspierające w podejmowaniu decyzji rozpoczęcia własnej działalności, wsparcie finansowe na otwarcie własnej działalności; walka z wykluczeniem komunikacyjnym, wznowienie połączeń autobusowych do miejscowości dalej położonych; odpowiednie motywowanie, wzmocnienie poczucia sprawstwa u osób młodych; szkolenia seniorów; zwiększenie liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach; elastyczny/zadaniowy tryb pracy; zlikwidowanie barier internetowych na wsi; łatwiejsze i większe środki na tworzenie podmiotów ekonomii społecznej oraz zmniejszenie biurokracji i wymogów przy otwieraniu działalności.

6. Innowacyjność

W LSR wskazano, że Kryteria wyboru operacji zarówno grantowych jak i pozostałych uwzględniają m.in. ocenę wniosku pod kątem jego innowacyjności. W celu doprecyzowania tego aspektu oceny zdefiniowano dokładnie to pojęcie. Za innowacje w LSR „uważa się najróżniejsze fakty, procesy i zjawiska o charakterze technicznym, organizacyjnym, społecznym lub psychologicznym, w szczególności nietypowe, niestandardowe wykorzystanie lub promocję lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych na obszarze co najmniej gminy.

Zaproponowana punktacja dla celów szczegółowych 1 i 2 jest 0-1 nie posiada/posiada innowacyjny charakter. Natomiast dla celu szczegółowego nr 3 ustalono:

- Operacja nie ma charakteru innowacyjnego – 0 pkt;
- Operacja ma charakter innowacyjny, a przedstawione w projekcie fakty, procesy i zjawiska, są nietypowe i niestandardowe na obszarze 1 miejscowości należącej do gminy z obszaru Wzgórz Dalkowskich – 1 pkt;
- Operacja ma charakter innowacyjny, a przedstawione w projekcie fakty, procesy i zjawiska, są nietypowe i niestandardowe na obszarze więcej niż 1 miejscowości z jednej gminy należącej do Wzgórz Dalkowskich –2 pkt;
- Operacja ma charakter innowacyjny, a przedstawione w projekcie fakty, procesy i zjawiska, są nietypowe i niestandardowe na obszarze co najmniej 8 gmin ze Wzgórz Dalkowskich –3 pkt”.

Innowacyjność została ujęta w kryteriach oceny operacji. Spełnienie kryterium było weryfikowane przez członków Rady na podstawie złożonego wniosku. Każdy z członków Rady posiadał obowiązek określenia, czy oceniany przez niego wniosek posiada charakter innowacyjny czy też nie, przyznając na karcie ocen odpowiednio 0 lub 1 punkt dla celu szczegółowego nr 1 i 2 oraz od 0 do 3 pkt dla celu szczegółowego nr 3.

W trakcie wywiadu grupowego poruszono kwestię badania innowacyjności, które uznano za dość trudne, ze względu na pomysły wnioskodawców, którzy zdolni byli udowodnić niemal wszystko jako nowe i niespotykane. Wydaje się, że w niektórych przypadkach poziom innowacyjności mógł być dość niski. W kolejnym okresie programowania powinno się dopracować lub przeformułować kryterium innowacyjności.

7. Projekty współpracy

LGD Stowarzyszenie Wzgórz Dalkowskie do końca 2021 r. zrealizowało dwa projekty współpracy. Celem PROWadzi Lubuskie było wykorzystanie dziedzictwa lokalnego oraz zasobów środowiska naturalnego do opracowania materiałów promujących obszar LSR - wydanie materiałów informacyjnych i promocyjnych (albumów, książek – bajki i legendy

z audiobookami, map, broszur, gadżetów) promujących obszar LGD partnerów projektu wraz z zaplanowanymi kampaniami promocyjnymi (on-line, organizacja konkursu). Atrakcyjność materiałów i gadżetów promocyjnych miała na celu zachęcenie mieszkańców i turystów do poznania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, najciekawszych miejsc, obiektów historii, kultury, tradycji i usług lokalnych. W ramach projektu powstało Centrum Informacji Turystycznej na Wzgórzach Dalkowskich, które stanowi ważny instrument rozwoju polityki regionalnej, aktywizacji lokalnej społeczności, jak również istotnie wpływa na rozwój gospodarczy. Projekt współpracy zrealizowany został pomiędzy 5-ciu Lokalnymi Grupami Działania z Województwa Lubuskiego: Stowarzyszenie LGD Brama Lubuska – partner wiodący, Lokalna Grupa Działania Zielone Światło, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Regionu Kozła, Stowarzyszenie Kraina Lasów i Jezior- Lokalna Grupa Działania, Stowarzyszenie Wzgórz Dalkowskie.

Projekt „Korzenie i Skrzydła” polegał na utworzeniu 4 Centrów Edukacyjnych u 4 partnerów na obszarze 3 województw dolnośląskiego, lubuskiego i wielkopolskiego. Był to innowacyjny projekt wprowadzający nowatorskie usługi i rozwiązania, utworzenie i doposażenie profesjonalnej bazy edukacyjnej z wykorzystaniem nowoczesnych technik. Sieciowanie ofert i Partnerów pozwoliło na szeroką promocję obszaru realizacji projektu współpracy. W ramach projektu zaplanowano Promocję projektu i jego rezultatów poprzez strony internetowe, reklamę w Internecie, artykuły prasowe oraz wydanie ulotek i przeprowadzenie wspólnej konferencji. Została opracowana metodologicznie oferta edukacyjna wraz z warsztatami konsultacyjnymi, nawiązująca do rozszerzenia podstawy programowej, wydrukowana w formie katalogu. Na terenie LGD Partnerstwo Izerskie przeprowadzono modernizację pomieszczeń w Klasztorze w Lubomierzu, zaplanowano także zakup wyposażenia sali warsztatowej do centrum edukacyjnego z ziołami. Na obszarze Borów Dolnośląskich zaplanowano budowę centrum edukacyjnego wraz z zakupem wyposażenia, sprzętu multimedialnego i AGD. LGD TUR zaplanowało adaptację pomieszczeń na salę szkoleniową i edukacyjną wraz z instalacją elektryczną i zakupem wyposażenia centrum edukacyjnego. Utworzenie Centrum Edukacyjnego na terenie Wzgórz Dalkowskich polega na przeprowadzeniu modernizacji pomieszczeń i zakupie wyposażenia sal edukacyjnych.

Aktualnie LGD w ramach LSR pozostał do zrobienia jeszcze jeden projekt współpracy. Z otrzymanych informacji wynika, że LGD jest na etapie podpisania umowy partnerskiej na realizację trzeciego projektu współpracy, w ramach którego nastąpi szeroka kampania promująca obszar Wzgórz Dalkowskich, co przyczyni się do rozwoju polityki regionalnej, aktywizacji lokalnej społeczności, jak również istotnie wpłynie na rozwój gospodarczy.

Projekty wpisują się w cele LSR. Działania zaplanowano tak, by wspierać rozwój turystyczny regionu, a także budować powiązania pomiędzy LGD-ami.

8. Ocena funkcjonowania LGD

Funkcjonowanie LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie należy ocenić bardzo dobrze. Pracownicy biura wykazują duże zaangażowanie w realizacji swoich zadań, są otwarci na współpracę i wsparcie beneficjentów. Działania doradcze i szkolenia oceniane są prawidłowo. 84% beneficjentów biorących udział w badaniu ankietowym skorzystało z doradztwa w biurze LGD. Na podstawie ankiet monitorujących doradztwo za rok 2021, udostępnionych przez pracowników LGD, wynika, że sposób realizacji doradztwa, jak również zakres merytoryczny przekazanych informacji zostały ocenione bardzo dobrze.

Spółeczność lokalna jest skutecznie informowana o podejmowanych działaniach za pomocą różnych kanałów. LGD prowadzi stronę internetową lgd.wzgorzadalkowskie.pl, którą wyświetlono ponad 56 tys. razy, a także profil na Facebooku, który lubi i obserwuje niemal tysiąc osób, gdzie systematycznie, średnio raz w tygodniu, pojawiają się posty dotyczące bieżącej działalności czy promujące wydarzenia z regionu. W sprawozdaniu zadeklarowano organizację 41 spotkań informacyjno-konsultacyjnych z mieszkańcami. Wszystkie te działania wpływają na rozpoznawalność LGD, ponad 65% ankietowanych zadeklarowało, że zetknęło się z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w jej rejonie. Respondenci pozyskiwali informacje na temat działań podejmowanych przez LGD głównie za pośrednictwem strony internetowej. Na drugim miejscu znalazły się informacje przekazywane tzw. pocztą pantoflową, ogłoszenia, spotkania i inne realizowane przez LGD imprezy, wydane publikacje i promocja produktów lokalnych. 75% z beneficjentów biorących udział w badaniu uważa, że LGD promuje się w wystarczający sposób, aby informacja o jego działalności dotarła do potencjalnie zainteresowanych osób.

Wszystko to pozwala na prawidłową realizację LSR. Koordynacja zadań, współpraca pracowników biura i członków LGD zostały oceniono wysoko. Zespół badawczy nie widzi konieczności wprowadzania zmian.

9. Ocena procesu wdrażania

Z uzyskanych informacji wynika, że LGD Stowarzyszenie Wzgórza Dalkowskie zakończy nabory wniosków w ramach harmonogramu planowanych naborów we wszystkich celach LSR w perspektywie finansowej 2014-2020 w grudniu 2022 r. Realizacja finansowa oraz rzeczowa przebiegła zgodnie z planem, przy czym należy mieć na uwadze, że LGD niejednokrotnie dokonywało zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju oraz jej załącznikach, czyli Planie Działania czy Budżecie, aby dostosować realizację LSR do zmieniającej się rzeczywistości.

W toku postępu rzeczowego i finansowego Lokalna Strategia Rozwoju podlegała aktualizacjom przez LGD. Dotyczyły one przede wszystkim przesunięć środków finansowych między celami, przedsięwzięciami. Część finansowa musiała zostać zmieniona ze względu na

oszczędności związane z przewalutowaniem euro, a także otrzymaniem przez LGD bonusu finansowego, co skutkowało korektą harmonogramu naborów i zwiększeniem niektórych wskaźników w ramach realizacji operacji wskazanych w LSR.

94% z beneficjentów biorących udział w badaniu uważa, że zasady przyznawanych dotacji były jasne (zdecydowanie tak 60%, raczej tak 34%). Gorzej oceniony został język używany w oficjalnych dokumentach naboru, tu 34% respondentów uważa, że był zdecydowanie zrozumiały, 44% - raczej tak. 12,5% wskazało, że trudno powiedzieć, a 9%, że nie był zrozumiały. Pracownicy LGD podkreślają, że w ich odczuciu większy odsetek osób ma trudności ze zrozumieniem procedury naboru. Duże znaczenie odgrywają tu spotkania i doradztwo, podczas których pracownicy mogą wyjaśnić wszystkie wątpliwości i zweryfikować kryteria.

Wśród problemów w procedurze naboru i wyboru, które utrudniają pozyskanie środków wskazano zbyt dużą ilość potrzebnych dokumentów, załączników. W kwestiach związanych z procedurami wyboru wniosków i podpisywaniem umów często pojawiały się głosy, że procedury trwają zbyt długo. Niemal 47% respondentów uważa, że czas oczekiwania na zakończenie wszystkich procedur aplikacyjnych jest zbyt długi. Beneficjenci LGD musieli się zmierzyć z problemami w realizacji swoich przedsięwzięć, głównie wzrostem cen (budżet stawał się nieaktualny i potrzeba było wnieść więcej środków własnych), odpływem wykonawców, zmianami technologii (inne parametry maszyn) czy brakiem pracowników. Wydłużony czas oczekiwania na dotację znacznie wpłynął na realizację planów. W kilku przypadkach, następstwem było wycofanie się z podpisania umowy.

Przyjęty system oceny był obiektywny, pozwalał na wybór projektów spełniających kryteria LSR oraz realizację wskaźników. Zaproponowany w LSR system oceny wskaźników pozwala na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach.

Podsumowując można stwierdzić, że procedura wyboru i naboru, za którą odpowiadał LGD była wystarczająco przejrzysta dla beneficjentów, a pracownicy biura dokładali wszelkich starań, by stała się również zrozumiała. Kryteria oceny pozwalały na wybór projektów spójnych z celami Lokalnej Strategii Rozwoju. LGD sprawnie wprowadzał niezbędne zmiany, dostosowując harmonogramy rzeczowe i finansowe.

10. Wartość dodana podejścia LEADER

Działalność LGD angażuje do wspólnego działania różne grupy i sektory – prywatny, publiczny i pozarządowy. Pobudza mieszkańców do działania na rzecz swojego środowiska, realizując projekty grantowe. Zintegrowany charakter LSR przejawia się w komplementarności i spójności celów i przedsięwzięć. Realizowane w strategii przedsięwzięcia służą przede wszystkim lokalnemu rozwojowi poprzez rozwój kapitału społeczno-gospodarczego i promocji jego walorów przyrodniczych i kulturowych.

Zaplanowane i zrealizowane przedsięwzięcia łączą w sobie interesy wielu grup i spełniają wiele funkcji.

Wszystkie działania realizowane w LSR są zgodne z celami działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (RLKS –rozwój lokalny kierowany przez społeczność).

Należy stwierdzić, że potencjał rozwojowy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR jest poprawnie wykorzystywany i promowany, ponad 65% ankietowanych zadeklarowało, że zetknęło się z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w jej rejonie. Przedsięwzięcia realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru, odpowiadają na potrzeby społeczności i przyczyniają się do jego wzmocnienia.

7. Podsumowanie – wnioski i rekomendacje

Po analizie działalności LGD i stanie wdrażania LSR sformułowano następujące wnioski:

1. Należy podkreślić, że cele i przedsięwzięcia określone w LSR zostały sformułowane w sposób poprawny, w oparciu o dogłębną analizę ówczesnej sytuacji społeczno-ekonomicznej w regionie. Warto zaznaczyć także partycypacyjny charakter dokumentu, który został wypracowany przy udziale wszystkich zainteresowanych stron, ze szczególną dbałością o zapewnienie reprezentacji z różnych środowisk i grup społecznych. Jest to dobra praktyką, którą warto wzmacniać.
2. W LSR trafnie założono, że skutecznym sposobem na integrację środowiska jest dobrze przygotowana infrastruktura społeczna, rekreacyjna, turystyczna, a także wspieranie inicjatyw kulturalno-społecznych, edukacyjnych, rekreacyjnych, przyrodniczych czy sportowych. Realizacja tego przedsięwzięcia pomogła w zniwelowaniu zdiagnozowanych słabych stron i wpłynęła na wzrost aktywności społecznej.
3. Lokalna Grupa Działania w dalszym ciągu powinna skupić się na wykorzystywaniu różnych kanałów informacyjnych do przekazywania treści. Niewątpliwie media społecznościowe czy Internet ogólnie są teraz największą i najszybszą skarbnicą wiedzy, ale dość często na obszarach wiejskich nadal spotykamy się z wykluczeniem cyfrowym, szczególnie wśród osób starszych.
4. Na obszarze działania LGD Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie grupami, dla których możliwości wejścia na rynek pracy są utrudnione, to głównie osoby bezrobotne, młode oraz starsze. Pomimo wdrażania mechanizmów wsparcia tych grup, warunki na lokalnym rynku, wskazują, że zmiany demograficzne i postępujący proces starzenia się społeczeństwa będą negatywnie odbijały się na osobach starszych i młodzieży.
5. W kolejnym okresie programowania warto zasygnalizować zmianę kryterium innowacyjności, którego termin nie był do końca jednoznaczny i jasny dla Beneficjentów, a przez to nadinterpretowany.
6. Warto zasygnalizować konieczność wprowadzenia zmian w dokumentacji naborów, w tym ograniczeniem ilości dokumentacji, tak by zmniejszyć ilość informacji w nim zawartych, a także uprościć język używany w oficjalnych dokumentach LGD.

7. Niewątpliwie osiągnięcie zamierzonych rezultatów, biorąc pod uwagę przeciwności, w tym pandemię COVID -19, uznać należy za duży sukces. Niemniej aż 47% badanych uważa, że czas oczekiwania na decyzje/kolejne kroki/podpisanie umowy w ramach wnioskowanej dotacji był za długi. Należałoby dążyć do poprawy w tym zakresie.
8. Przeprowadzone badania wśród społeczności lokalnej wskazały obszary, w których chcieliby potencjalnie podjąć aktywność społeczną. Warto wzmocnić rolę animacyjną LGD, aby wydobyć potencjał i pomóc rozwinąć kapitał społeczny w aktywność społeczną.
9. Projekty współpracy rozwijają kooperację pomiędzy LGD-ami, a także wzmocniają realizację zaplanowanych celów LSR. W kolejnym okresie programowania warto kontynuować taką formę, jednocześnie dobierając sprawdzonych partnerów.
10. Podjęto wysiłek polegający na zniwelowaniu zdiagnozowanych słabych stron regionu i zrealizowano szereg inwestycji rozwijających infrastrukturę turystyczno-rekreacyjną. Niemniej z badań wynika, że mieszkańcy oczekują dalszej interwencji w tym zakresie oraz wzmocnienia warunków do rozwoju turystyki w regionie.

8. Bibliografia

1. Bank Danych Lokalnych GUS.
2. Biuletyny Informacji Publicznych gmin LGD.
3. Brol R., Innowacyjność lokalnych jednostek terytorialnych, w: Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009.
4. Brol R., Kapitał społeczny w gospodarce lokalnej, w: Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008.
5. Goszczyński W., Kształtowanie synergicznych form kapitału społecznego jako warunek prawidłowej aktywizacji społeczności lokalnych na przykładzie pilotażowego programu LEADER+, w: Społeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce. Partycypacja lokalna i kapitał społeczny, Warszawa 2008.
6. Kaźmierczak T., Kapitał społeczny a rozwój społeczno-ekonomiczny – przegląd podejść, w: Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna, Wydawnictwo ISP, Warszawa 2007.
7. Kenc J., Kapitał społeczny i jego rola w rozwoju lokalnym, Współczesne Problemy Ekonomiczne nr 10 (2015).
8. Libertowska A., „Kapitał społeczny w rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Podejście sieciowe”, Optimum. Studia Ekonomiczne Nr 4 (64) 2013 .
9. Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie z dn. 09.07.2020 r.
10. Sprawozdanie z realizacji LSR za rok 2021 Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie.
11. Toczyski W., Lenzion J., Lekcja z upadku Programu Inicjatyw Lokalnych w gminie Wicko, w: Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna, Wydawnictwo ISP, Warszawa 2007.
12. www.lgd.wzgorzadalkowskie.pl.

9. Spis tabel i wykresów

Spis tabel

Tabela 1 Ludność i obszar gmin wchodzących w skład LGD.....	8
Tabela 2 Dynamika przyrostu ludności na obszarze LGD w latach 2014-2021	9
Tabela 3 Struktura ludności w grupach funkcjonalnych w latach 2014-2021 na obszarze LSR	13
Tabela 4 Przyrost podmiotów gospodarczych w gminach na obszarze LGD w latach 2014-2021.....	14
Tabela 5 Struktura zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg PKD 2007 na obszarze LGD w 2014 i 2021 roku.....	15
Tabela 6 Wskaźniki dochodu podatkowego (PIT+CIT+INNE) na 1 mieszkańca dla poszczególnych gmin LGD w latach 2015 i 2021 r.....	15
Tabela 7 Stopa bezrobocia w latach 2014 - 2021 w Polsce, województwie lubuskim i dolnośląskim oraz powiatach obejmujących obszar LGD.....	16
Tabela 8 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych kobiet i mężczyzn w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD.....	17
Tabela 9 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci w roku 2014 i 2021.....	18
Tabela 10 Ilość obiektów, oferujących miejsca noclegowe, w tym hotele	19
Tabela 11 Podmioty kapitału społecznego na terenie LSR w roku 2014 i 2021.....	20
Tabela 12 Cele ogólne i szczegółowe Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie	28
Tabela 13 Rzeczowy postęp w realizacji LSR Stowarzyszenia Wzgórza Dalkowskie, stan realizacji na koniec 2021 r.	30
Tabela 14 Rzeczowa realizacja wskaźników obowiązkowych w zakresie PROW 2014 – 2020 – stan na koniec 2021r.	35
Tabela 15 Postęp finansowy w realizacji LSR, stan na koniec 2021 r.....	39
Tabela 16 Analiza porównawcza LGD i gmin nie objętych LSR	47

Spis Wykresów

Wykres 1 Dynamika zmian ludności w latach 2014-2021 w gminach obszaru LSR.....	10
Wykres 2 Przyrost naturalny na tle urodzeń i zgonów na obszarze realizacji LSR w latach 2014-2021	11
Wykres 3 Struktura wieku na obszarze realizacji LSR w roku 2021.....	11
Wykres 4 Saldo migracji na tle zameldowań i wymeldowań w gminach objętych LSR. Suma z lat 2014-2021.....	12
Wykres 5 Dynamika zmian w grupach funkcjonalnych ludności w latach 2014-2021 na obszarze LSR	13
Wykres 6 Czynniki motywujące do aktywności społecznej.....	21
Wykres 7 Potencjalne możliwości i formy spędzania czasu wolnego na obszarze LSR.....	23
Wykres 8 Form i atrakcje, z których respondenci korzystają w swojej okolicy.....	23
Wykres 9 Obszary turystyki, które mogą przyciągać ludzi do regionu.....	24
Wykres 10 Obszary turystyki, które wymagają wsparcia w regionie.....	25
Wykres 11 Preferowany sposób na informowanie mieszkańców o tym, co dzieje się w najbliższym otoczeniu.....	25
Wykres 12 Grupy mieszkańców, które w opinii badanych, mają utrudnione możliwości wejścia na rynek pracy.....	27
Wykres 13 Status na rynku pracy osób ubiegających się o dotację.....	40
Wykres 14 Obszary, które zostały rozwinięte w wyniku uzyskania dotacji.....	41
Wykres 15 Kanały docierania informacji o LGD.....	42
Wykres 16 Poziom zrozumienia języka używanego w oficjalnych dokumentach.....	43
Wykres 17 Formy i narzędzia wspierające walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.....	45

10. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Ankieta dla społeczności zamieszkującej teren realizacji LSR

Niniejsza ankieta dotyczy ewaluacji realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju Lokalnych Grup Działania Województwa Lubuskiego. Badanie to prowadzone jest przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum, w celu poznania Państwa opinii w zakresie efektów działań podejmowanych na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Państwa opinia przyczyni się do podejmowania w przyszłości działań lepiej spełniających Państwa potrzeby i podnoszących jakość życia. Ankieta jest anonimowa i powinna zająć około 10 - 15 minut. Z góry dziękujemy za poświęcony czas.

* Lokalna Strategia rozwoju (LSR) - dokument programowy dotyczący kilku gmin i wdrażanych na ich terenie działań zorientowanych na rozwój obszarów wiejskich.

* Lokalna Grupa Działania (LGD) - specjalny typ stowarzyszenia powołanego po to aby rozwijać obszary wiejskie, przy pomocy zewnętrznych środków finansowych.

1. Wiek

2. Płeć

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- Kobieta
- Mężczyzna
- odmowa odpowiedzi

3. Kod pocztowy miejsca zamieszkania

4. Czy zetknęła/zetknął się Pan/Pani z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w Pani/Pana rejonie?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- Tak
- Nie
- Nie wiem

5. W jaki sposób zetknęła/zetknął się Pan/Pani z działalnością lub informacją o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w Państwa rejonie?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- doradztwo w biurze LGD
- stoiska na targach
- organizowane przez LGD imprezy

- Warsztaty
- konkursy ,quizey
- Szkolenia
- Spotkania
- wydane przez LGD publikacje, mapy itp.
- Ogłoszenia
- promocja produktów lokalnych
- Ulotki
- Media
- Internet
- poczta pantoflowa
- inne realizowane przez LGD projekty
- inne - Jakież?: _____

6. Czy jest Pani/Pan zainteresowana/y sprawami lokalnymi?

Czyli tym co dzieje się w najbliższym otoczeniu - wydarzeniami, inwestycjami, problemami społecznymi, sprawami ważnymi dla mieszkańców itp..

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- Tak
- Nie
- trudno powiedzieć

7. Czy dostrzega Pani/Pan w swojej okolicy możliwości korzystania z:

W każdym wierszu zaznacz tylko jedną odpowiedź

	dostrzegam	nie dostrzegam
placów zabaw / siłowni zewnętrznych	☐	☐
parków/skwerów/terenów zielonych	☐	☐
torów/skateparków/ innych małych obiektów sportowo-rekreacyjnych	☐	☐
szlaków/ścieżek turystycznych (spacerowych, rowerowych, innych)	☐	☐
map/przewodników/informacji turystycznych	☐	☐
produktów lokalnych (wyrobów kulinarnych, rękodzieła itp.)	☐	☐
odnowionych zabytków architektury	☐	☐
targów/imprez/wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców	☐	☐
nowinek technologicznych, z których można korzystać nieodpłatnie	☐	☐
nieodpłatnych warsztatów//zajęć/wydarzeń edukacyjnych dla najmłodszych	☐	☐

8. Czy korzysta Pani/Pan w swojej okolicy z:

W każdym wierszu zaznacz tylko jedną odpowiedź

	korzystam	nie korzystam
placów zabaw / siłowni zewnętrznych	☐	☐
parków/skwerów/terenów zielonych	☐	☐
torów/skateparków/ innych małych obiektów sportowo-rekreacyjnych	☐	☐
szlaków/ścieżek turystycznych (spacerowych, rowerowych, innych)	☐	☐
map/przewodników/informacji turystycznych	☐	☐
produktów lokalnych (wyrobów kulinarnych, rękodzieła itp.)	☐	☐
odnowionych zabytków architektury	☐	☐
targów/imprez/wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców	☐	☐
nowinek technologicznych, z których można korzystać nieodpłatnie	☐	☐
nieodpłatnych warsztatów//zajęć/wydarzeń edukacyjnych dla najmłodszych	☐	☐

9. Jakie czynniki motywują Panią/Pana do aktywności społecznej?

Czyli do angażowania się w sprawy wspólne sąsiadów, mieszkańców miejscowości, gminy, różnych grup itp. *Zaznacz kilka odpowiedzi*

- nie jestem zainteresowana/y takim zaangażowaniem
- wewnętrzna potrzeba pomocy innym;
- chęć wpływu na zmiany (poczucie sprawstwa)
- brak obojętności na sprawy społeczne/ cierpienie, niesprawiedliwość
- dotychczasowe sukcesy/pozytywne doświadczenia związane z aktywnością
- inspiracja działalnością innych osób
- współuczestnictwo/przynależność do grupy, która robi coś pozytywnego
- doświadczenia życiowe
- wzrost poważania wśród sąsiadów/znajomych/lokalnej społeczności
- posiadanie pewnego statusu materialnego/społecznego dającego możliwości do aktywności
- prawo wzajemności
- chęć ciekawego spędzenia wolnego czasu
- realizacja zainteresowań i pasji

inne (jakie?): _____

10. W jakim obszarze aktywności społecznej chciałaby/chciałby Pan/Pani uczestniczyć?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- nie chcę angażować się i być "aktywnym społecznie"
- pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej;
- podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- działalności na rzecz integracji cudzoziemców;
- ochrony i promocji zdrowia;
- działalności na rzecz osób z niepełnosprawnościami;
- działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- edukacji, oświaty i wychowania;
- działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży;
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej;
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
- czystości miejsc publicznych;
- przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu;
- turystyki i krajoznawstwa;
- ratownictwa i ochrony ludności;
- pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w Polsce i za granicą;
- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka;
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;

11. Jaki jest Pani/Pana zdaniem najlepszy sposób na informowanie mieszkańców o tym, co dzieje się w najbliższym otoczeniu?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- strona internetowa instytucji/urzędu/urzędów
- lokalne portale informacyjne (strony internetowe)
- Facebook
- Instagram
- Twitter
- TikTok
- YouTube
- ogłoszenia parafialne
- tablica ogłoszeń w różnych punktach gminy
- gazeta rozdawana mieszkańcom
- komunikaty głosowe w uczęszczanych punktach

inne (jakie?):

12. Czy byłaby/byłby Pan/Pani zainteresowany/a otrzymaniem dotacji na otwarcie własnej działalności gospodarczej w przyszłości?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- Tak
- Nie
- nie wiem

13. Jakie branże są wg Pani/Pana najbardziej warte wsparcia, w formie dotacji na otwarcie działalności gospodarczej?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- przetwórstwo przemysłowe
- dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- Budownictwo
- handel hurtowy i detaliczny
- naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- transport i gospodarka magazynowa
- działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- informacja i komunikacja
- działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Edukacja
- opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- pozostała działalność usługowa (np. kosmetologia, fryzjerstwo, itd)
- gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
- inne (jakie?): -----

14. Czy Pani/Pana zdaniem, potencjał turystyczny najbliższego regionu w ostatnich latach:

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- Zmalał
- Wzrósł
- nie uległ zmianie
- nie wiem / nie mam zdania

15. Jakie obszary turystyki mogą przyciągać ludzi do Pani/Pana regionu?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- przyroda,
- zabytki,
- wydarzenia,
- imprezy,
- lokalne tradycje,
- walory prozdrowotne (mikroklimat itp.)
- obiekty sportowe i rekreacyjne,
- nie wiem/ nie mam zdania
- inne (jakie?):_____

16. Co w tych obszarach wymaga wsparcia?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- baza noclegowa
- baza gastronomiczna
- obiekty/budynki (np. zabytki)
- Atrakcje
- lokalne pamiątki / punkty/ dostępność pamiątek
- infrastruktura (wiaty, miejsca parkingowe, toalety, itp?)
- nie wiem / nie mam zdania
- inne (jakie?):_____

17. Czy zauważa Pani/Pan wokół siebie grupę lub grupy mieszkańców, dla których możliwości wejścia na rynek pracy są utrudnione?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- nie, nie da się wyodrębnić konkretnych grup
- osoby młode (do 30 roku życia)
- osoby w wieku średnim (pomiędzy 30 a 60 rokiem życia)
- osoby starsze (po 60 roku życia)
- Kobiety
- Mężczyźni
- Imigranci
- Bezrobotni
- osoby z niepełnosprawnościami
- mieszkańcy obszarów po zlikwidowanych PGR
- Rolnicy
- samotni rodzice
- członkowie rodzin wielodzietnych

18. Jakie działania w obszarze dostępności rynku pracy należałoby podejmować w celu ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Ankieta dla beneficjentów LGD

Niniejsza ankieta dotyczy ewaluacji realizacji Lokalnych Strategii Rozwoju Lokalnych Grup Działania Województwa Lubuskiego. Badanie to prowadzone jest przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum, w celu poznania Państwa opinii w zakresie efektów działań podejmowanych na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Państwa opinia przyczyni się do podejmowania w przyszłości działań lepiej spełniających Państwa potrzeby i podnoszących jakość życia. Ankieta jest anonimowa i powinna zająć około 10 minut.

Z góry dziękujemy za poświęcony czas.

* Lokalna Strategia rozwoju (LSR) - dokument programowy dotyczący kilku gmin i wdrażanych na ich terenie działań zorientowanych na rozwój obszarów wiejskich. * Lokalna Grupa Działania (LGD) - specjalny typ stowarzyszenia powołanego po to aby rozwijać obszary wiejskie, przy pomocy zewnętrznych środków finansowych.

1. Wiek

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- 18-20
- 21-25
- 26-30
- 31-35
- 36-40
- 41-45
- 46-50
- 51-55
- 56-60
- 61-65
- powyżej 65

2. Płeć:

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- Kobieta
- Mężczyzna

3. W zakresie jakiego rodzaju wsparcia otrzymał/a Pan/Pani/podmiot dotację?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- w zakresie rozwoju przedsiębiorczości
- w zakresie niekomercyjnej infrastruktury
- w zakresie grantów

4. Do której z wyszczególnionych grup zaliczał/a się Pan/Pani w momencie składania wniosku o dotację:

Zaznacz kilka odpowiedzi

- Osoba z niepełnosprawnością
- Rolnik
- Żadna z powyższych
- Nie dotyczy (wniosku nie składała osoba fizyczna)

5. Czy sytuacja finansowa Pani/Pana przedsiębiorstwa uległa poprawie dzięki pozyskanym środkom?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie

6. Jaki był Pani/Pana status na rynku pracy przed złożeniem wniosku o dotację?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- bezrobotny (krócej niż 12 miesięcy)
- bezrobotny (dłużej niż 12 miesięcy)
- pracownik etatowy
- przedsiębiorca
- inny

7. Jaki jest Pani/Pana aktualny status na rynku pracy?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- bezrobotny (krócej niż 12 miesięcy)
- bezrobotny (dłużej niż 12 miesięcy)
- pracownik etatowy
- przedsiębiorca
- inny

8. Czy po pozyskaniu dotacji, Pani/Pana przedsiębiorstwo rozwinęło się w następujących zakresach?

W każdym wierszu zaznacz tylko jedną odpowiedź

	tak	trudno powiedzieć	nie
Zatrudnienie	☐	☐	☐
Innowacyjność	☐	☐	☐
Przychody	☐	☐	☐
Poszerzenie oferty	☐	☐	☐

9. Czy wysokość otrzymanej dotacji była wystarczająca dla pokrycia konkretnej potrzeby w ramach zaplanowanej operacji?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie

10. Czy Pani/Pan jako beneficjent samodzielnie aplikował o dotację, czy zlecił opracowanie dokumentu specjalistom?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- aplikowałem samodzielnie (ewentualnie ze wsparciem doradczym LGD)
- zleciłem specjalistom

11. Jakie czynniki spowodowały zlecenie opracowania dokumentów innym specjalistom?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- niewystarczająca wiedza
- niezrozumiałość dokumentacji
- brak czasu
- inne (jakie?):

12. Czy korzystali Państwo z doradztwa biura LGD?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie

13. Jakie było źródło Państwa wiedzy o istnieniu LGD?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- stoiska na targach
- organizowane przez LGD imprezy
- warsztaty
- konkursy , quizy
- szkolenia
- spotkania
- wydane przez LGD publikacje, mapy itp.
- ogłoszenia
- promocja produktów lokalnych
- ulotki
- media

- internet
- poczta pantoflowa
- inne realizowane przez LGD projekty
- inne - Jakie?:.....

14. Czy LGD promuje się wg Pani/Pana w wystarczający sposób aby informacja o jego działalności dotarła do potencjalnie zainteresowanych osób?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie
- nie wiem/ nie mam zdania

15. Czy było dla Pani/Pana, jasne, kto i na jakich zasadach przyznawał dotacje?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- zdecydowanie tak
- raczej tak
- ani tak/ ani nie
- raczej nie
- zdecydowanie nie

16. Na ile rozumiały był dla wnioskodawców język używany w oficjalnych dokumentach naboru?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- zdecydowanie rozumiały
- raczej rozumiały
- trudno powiedzieć
- raczej niezrozumiały
- zdecydowanie niezrozumiały

17. Czy czas oczekiwania na decyzje/kolejne kroki/podpisanie umowy w ramach wnioskowanej dotacji był wg Państwa optymalny?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak, czas oczekiwania na kolejne kroki był optymalny
- nie, czas oczekiwania był zbyt długi

18. W jaki sposób wydłużony czas oczekiwania na dotację wpłynął na realizację planów?

19. Jakie działania w obszarze dostępności rynku pracy należałoby podejmować w celu ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Zaznacz kilka odpowiedzi

- stworzenie nowych miejsc pracy
- rozpowszechnienie informacji o nowych miejscach pracy
- zakładanie nowych przedsiębiorstw
- kursy/szkolenia
- inne (jakie?):

20. Jeśli mieliby Państwo możliwość pozyskania kolejnych dotacji, to na co by je Państwo przeznaczyci?

ARKUSZ WYWIADU GRUPOWEGO

I. TURYSTYKA

1. Jakie obszary turystyki mogą przyciągać ludzi do Państwa regionu? (przyroda, zabytki, wydarzenia, imprezy, lokalne tradycje, zdrowie, itp.)
2. Co w tych obszarach wymaga wsparcia - baza noclegowa / obiekty / atrakcje / infrastruktura.

II. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

1. Jakie branże są najbardziej warte wsparcia i dlaczego?
2. Jakie obszary w zakresie przedsiębiorczości wymagają dofinansowania (maszyny, nowe miejsca pracy, finanse na rozwój firmy itd.)?
3. Co w trakcie pozyskiwania i rozliczania dotacji było dla Państwa uciążliwe/frustrujące?
4. Jak wydłużony czas oczekiwania na dotację wpłynął na realizację planów?
5. Czy któreś grupy społeczne wymagają ułatwionego dostępu do środków na przedsiębiorczość? Proszę uzasadnić swoją odpowiedź?

III. INNOWACYJNOŚĆ

1. Jak Państwo rozumieją słowo "innowacja"?
2. Co w Państwa projektach/działaniach było innowacyjne? Dlaczego?

IV. KRYTERIA PROJEKTÓW

1. Jakie elementy w procedurze naboru i wyboru projektów utrudniały pozyskanie środków? Które z nich były zupełnie zbędne?
2. Co Państwa zdaniem powinno być decydującym czynnikiem o wyborze najlepszych projektów?
3. Na ile zrozumiąły był dla wnioskodawców język używany w oficjalnych dokumentach naboru?
4. Jak opisałiby Państwo kryteria, którymi kierował się LGD przy wyborze projektów? Czy dotychczasowe kryteria pozwalały na obiektywną ocenę i wybór najlepszych projektów? (Czy to, że kryteria były np. zero-jedynkowe przyczyniło się do tego, że LGD nie mógł wybrać najlepszych projektów).

V. KAPITAŁ SPOŁECZNY

1. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
2. Jakie czynniki pobudzają społeczność do działania?
3. Jakie czynniki hamują/ wygaszają aktywność?

VI. DZIAŁALNOŚĆ LGD

1. Czy działalność LGD jest odpowiednio widoczna w terenie? Czy działania, które LGD podejmuje dla wypromowania swoich działań są wystarczające? Czy widać tutaj jakieś pola do rozwoju?